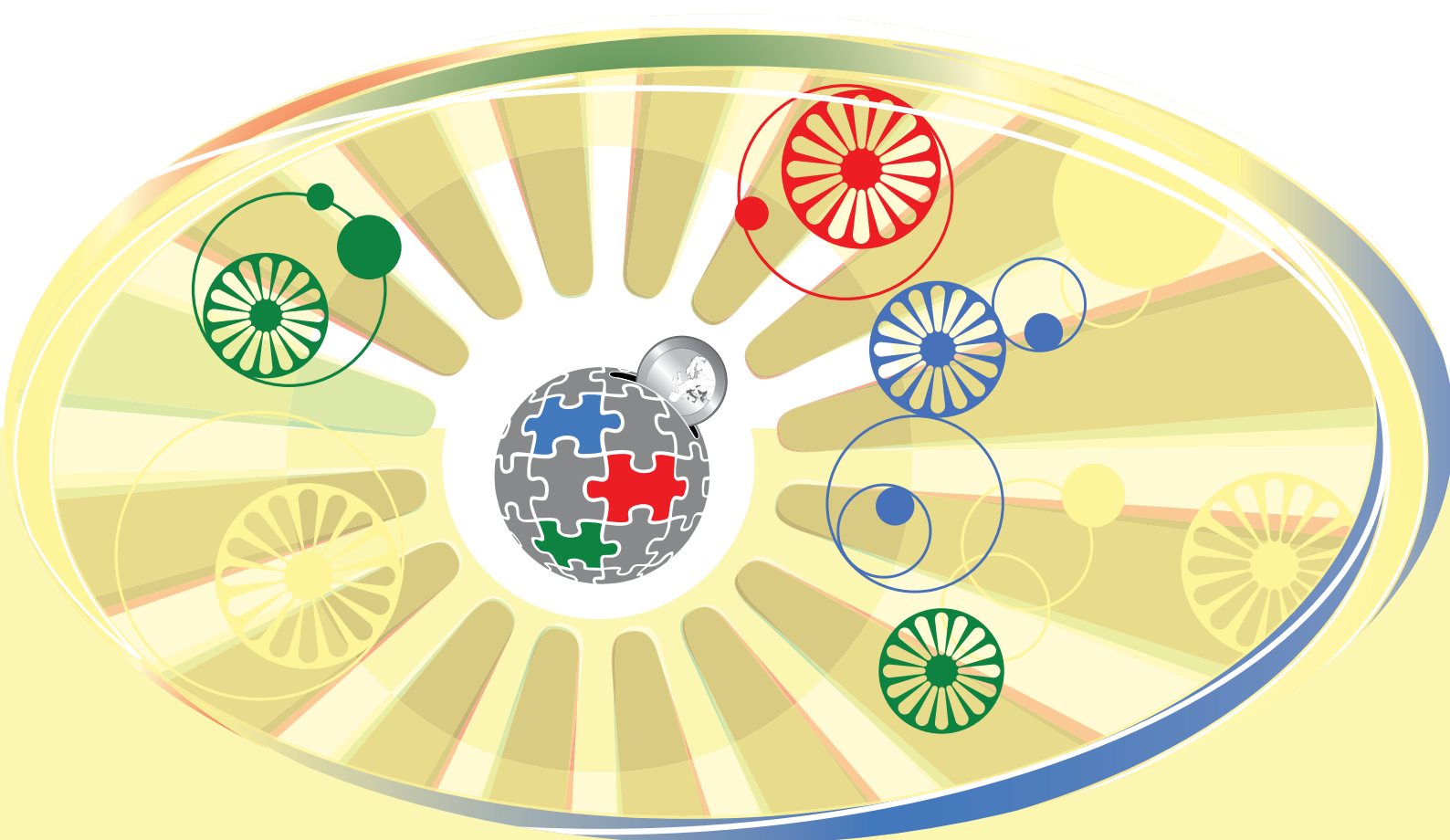

RADNA SVESKA ZA FINANSIJSKO OPISMENJAVANJE ROMA

Identifikacija projekta

Projekat: Grundtvig Multilateral

Naziv projekta: Financial Literacy for the Roma

Akronim: FINALLY

Broj projekta: 527860-LLP-1-2012-1-SI-GRUNDTVIG-GMP

Koordinator projekta: Razvojno obrazovni centar Novo mesto (RIC Novo mesto), Slovenija

Partneri: Ekonomski fakultet Univerziteta u Nišu (Srbija), Fakultet zdravstvenih nauka i socijalnog rada, Trnava Univerzitet (Slovačka), Codici Agencija za društvena istraživanja (Italija), Fondacija za zdravstvo i socijalni razvoj (Bugarska), Istraživački centar Univerziteta u Pireusu (Grčka), Techniki Ekpaideftiki (Grčka), Action Synergy S.A. (Grčka)

Informacije o priručniku

Naslov priručnika: Radna sveska za Finansijsko opismenjavanje Roma

Urednici: Gabi Ogulin Počrvina, Savka Savova

Autori:

Ana Popović, Rayna Dimitrova, Savka Savova, Gabi Ogulin Počrvina – modul 1

Jelena Stanković, Rayna Dimitrova, Savka Savova, Gabi Ogulin Počrvina, Mária Garabášová – modul 2

Gabi Ogulin Počrvina – modul 2 (igra Romonopol)

Srđan Marinković, Rayna Dimitrova, Savka Savova, Gabi Ogulin Počrvina, Mária Garabášová – modul 3

Danijela Stošić – modul 4

With the cooperation/feedback of project partners: The Development and Education Centre Novo mesto (Slovenija), Faculty of Economics, University of Niš (Serbia), Health and Social Development Foundation (Bulgaria), Faculty of Health Sciences and Social Work, Trnava University (Slovakia), Techniki Ekpedeftiki KEK SA (Greece), Action Synergy S.A. (Greece)

Izdavač: Razvojno obrazovni centar Novo mesto (RIC Novo mesto)

Za izdavača: Marjeta Gašperšič

Dizajn: Katja Keserič Marković

Simona Pavlin (Romonopol)

Prevod: TailorMade production

Štampa: TISK ŠEPIC d.o.o.

Tiraž: 40

Godina izdanja: 2015

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

336:37.014.22(=214.58)(076)(0.034.2)

RADNA sveska za Finansijsko opismenjavanje Roma [Elektronski vir] / [autori Ana Popović ... [et al.] ; urednici Gabi Ogulin Počrvina, Savka Savova ; prevod TailorMade Production]. - El. knjiga. - Novo mesto : Razvojno obrazovni centar, 2015

Prevod dela: Workbook for Financial literacy for the Roma

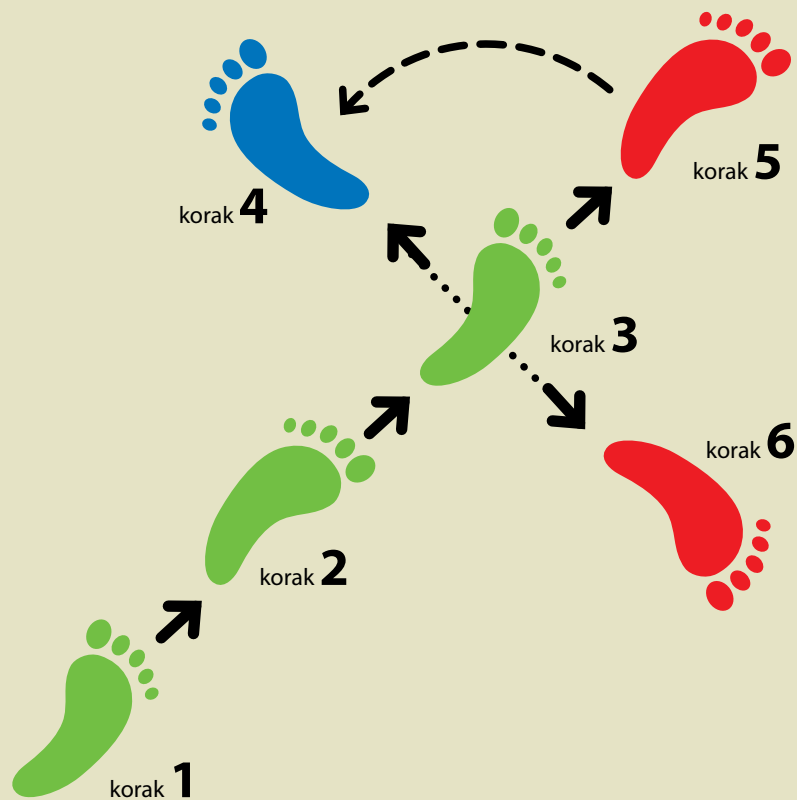
ISBN 978-961-6985-09-3 (pdf)

1. Popović, Ana 2. Ogulin Počrvina, Gabi

281991936

Ovaj projekat je finansijski podržan od strane Evropske Komisije.

Ova publikacija (sredstvo komunikacije) odražava isključivo stavove autora, i Komisija ne može da se smatra odgovornom za bilo koju upotrebu informacija koje su u njoj sadržane.

SADRŽAJ

MODUL 1			MODUL 2	MODUL 3	MODUL 4
1	2	3	4	5	6
Koji su moji redovni prihodi? Koje dodatne prihode mogu ostvariti?	Šta treba da kupim? Koliko novca da potrošim?	Da li imam dovoljno novca za „pokrivanje“ svih troškova? Mogu li da preispitam svoje kupovine?	Zašto i kako da štedim?	Kako da pozajmim novac? Iz kojih izvora mogu da ga nabavim? Koja je cena pozajmice?	Gde i kako da nađem posao? Kako da postanem samozapošljena osoba?
	5		29	69	89

KAKO KORISTITI OVU VEŽBANKU?

Ova vežbanka sadrži 38 aktivnosti. Svaka od njih ima tačno određenu svrhu, koja je, kao i ostali elementi aktivnosti, označena ikonicom .

Uputstva vezana za vežbanja će vam usmeno preneti trener. Nemojte da oklevate – pitajte sve što ne razumete u vezi uputstava. Zabavite se!

Ikonice

Svrha

Beleške

Igranje uloga/
gluma

Ključne
informacije

Provera

Simulacija

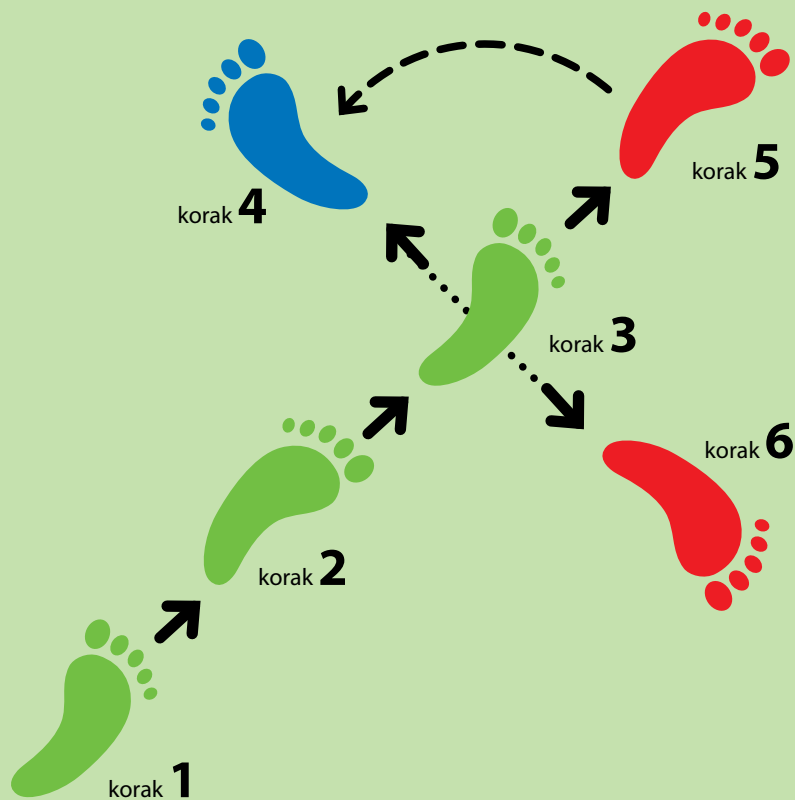
Iseći

Raspoloživo
vreme

Domaći zadatak

MODUL 1

1

- Koji su moji redovni prihodi?
- Koje dodatne prihode mogu ostvariti?

2

- Šta treba da kupim?
- Koliko novca da potrošim?

3

- Da li imam dovoljno novca za „pokrivanje“ svih troškova?
- Mogu li da preispitam svoje kupovine?

VEŽBA 1A: SUMIRANJE VAŠIH/PORODIČNIH PRIHODA

SVRHA: Da mi omogući da shvatim koliko novca se sliva u naš porodični budžet svakog meseca.

1. **zadatak:** Sumiranje vaših mesečnih prihoda
2. **zadatak:** Sumiranje mesečnih prihoda vašeg domaćinstva

1. zadatak		2. zadatak						
Izvor prihoda	Mesečni prihod - JA	MAMA	TATA	SESTRA	BRAT	PARTNER		
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								
8.								
9.								
10.								
11.								
12.								
	Moj ukupni mesečni prihod:	Mamin ukupni mesečni prihod:	Tatin ukupni mesečni prihod:	Sestrin ukupni mesečni prihod:	Ukupni mesečni prihod brata:			
Ukupni mesečni prihod domaćinstva	Ja+mama+tata+brat/sestra...							

Raspoloživo vreme: 30+30 minuta

3. zadatak : Razlikovanje redovnih i vanrednih prihoda

Koji su od navedenih prihoda redovni?

Raspoloživo vreme: 10 minuta

DOMAĆI ZADATAK: Zamolite članove domaćinstva da razmisle o svojim dodatnim/neredovnim prihodima. Ukoliko ne mogu razmišljati o zbiru na mesečnom nivou, pitajte ih koje prihode ostvaruju na godišnjem nivou. Preračunajte iznose kako biste dobili neredovne prihode na mesečnom nivou. Nacrtajte drugu tabelu i dodajte odgovarajući iznos prihodima svakog člana domaćinstva (uključujući i vas), i onda preračunajte ukupan *mesečni prihod domaćinstva*.

VEŽBA 1B: **KAKO TROŠIMO?**

Svrha: Da mi pomogne da shvatim kako trošimo.

Da biste što bolje uradili vežbu, imajte u vidu dati primer prihoda na nivou domaćinstva i uputstva koja vam je dao trener.

Raspoloživo vreme: 10 minuta

Maslovljeva hijerarhija potreba

Samoostvarenje – kreativnost, rešavanje problema, spontanost, autentičnost

Poštovanje – sebe i drugih, samouverenost, dostignuća

Ljubav/pripadanje – prijatelji, porodica

Bezbednost i sigurnost

Fiziološke potrebe – vazduh, sklonište, voda, hrana, san...

VEŽBA 1C: RAZLIKOVANJE POTREBA I ŽELJA

Svrha : Da mi pomogne da shvatim razliku između potreba i želja.

POTREBE	ŽELJE
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

Raspoloživo vreme: 25 minuta

VEŽBA 1D: ZADOVOLJAVANJE POTREBA I ŽELJA

Svrha : Da mi pomogne da shvatim razliku između potreba i želja.

Označite tačan odgovor.

POTREBA

ŽELJA

POTREBA

ŽELJA

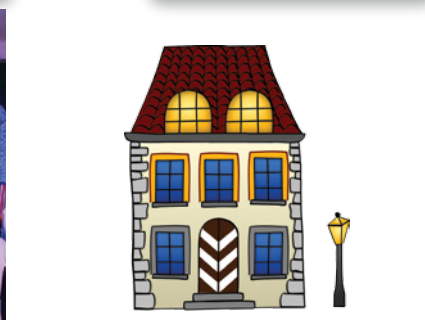
POTREBA

ŽELJA

POTREBA

ŽELJA

POTREBA

ŽELJA

POTREBA

ŽELJA

POTREBA

ŽELJA

POTREBA

ŽELJA

POTREBA

ŽELJA

Raspoloživo vreme: 20 minuta

VEŽBA 1E: SASTAVLJANJE PRELIMINARNOG KUĆNOG BUDŽETA

Svrha: Da naučim kako da izračunam očekivane troškove na nivou domaćinstva.

	Iznos
Ukupan prihod domaćinstva	

Tip troškova	Iznos
Troškovi vezani za stanovanje: Stanarina/rata kredita	
Mesečne nadoknade za: utrošak električne energije grejanje telefon Internet...	
Troškovi vezani za podmirenje potreba dece (škola, posebna hrana...)	
Česte/redovne kupovine: Namirnice Kozmetika	
Transportni troškovi (gorivo, održavanje/osiguranje automobila, karta za prevoz i sl.)	
Garderoba, obuća	
Troškovi lečenja/preventivnih pregleda	
Odmor, razonoda	
UKUPNO	
RAZLIKA IZMEĐU PRIHODA I TROŠKOVA	

Raspoloživo vreme: 45 minuta

VEŽBA 1F: PRAĆENJE TROŠKOVA

Svrha: Da naučim kako da izračunam očekivane troškove na nivou domaćinstva.

Ponovo pogledajte listu mesečnih troškova svog domaćinstva i označite problematične troškove.

Dodatni troškovi	Iznos:
Ukupno:	
Rezultat kućnog budžeta (iz prethodne vežbe, 1E)	
Dodatni troškovi:	
Finalni rezultat:	

Raspoloživo vreme: 35 minuta

VEŽBA 1G: REVIDIRANJE POTROŠNJE – KA MUDRIJEM TROŠENJU I BOLJIM NAVIKAMA U POTROŠNJI

Svrha: da razumem koliko trošim nedeljno

Ponedeljak		Utorak		Sreda		Četvrtak		Petak		Subota		Nedelja	
Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos
				Dnevni iznos									
Nedeljni iznos													

Raspoloživo vreme: 30 minuta

DOMAĆI ZADATAK/ VEŽBA 1H: **Revidiranje troškova – ka mudrijim odlukama i boljim navikama u potrošnji**

Ponedjeljak		Utorak		Sreda		Četvrtak		Petak		Subota		Nedelja	
Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos	Artikal	Iznos
				Dnevni iznos									
				Nedeljni iznos									

VEŽBA 1I: **VELIKE I MALE PRODAVNICE**

Svrha: da mi omogući da razumem kako specijalne ponude mogu da utiču na kućni budžet

A large, empty rectangular box with a light green background, intended for writing or drawing.

Raspoloživo vreme: 25 minuta

VEŽBA 1J: KREIRANJE LISTE (PODSETNIKA) ZA KUPOVINU

Svrha: da pokaže kako svaki član porodice ima svoje prioritete

Mama

Meso
Voće
Povrće
Sredstva za čišćenje
Odeća za decu
Slatkiši

Tata

Gorivo za automobil
Gume
Cigarete
Pivo
Sir
Čips

Baka

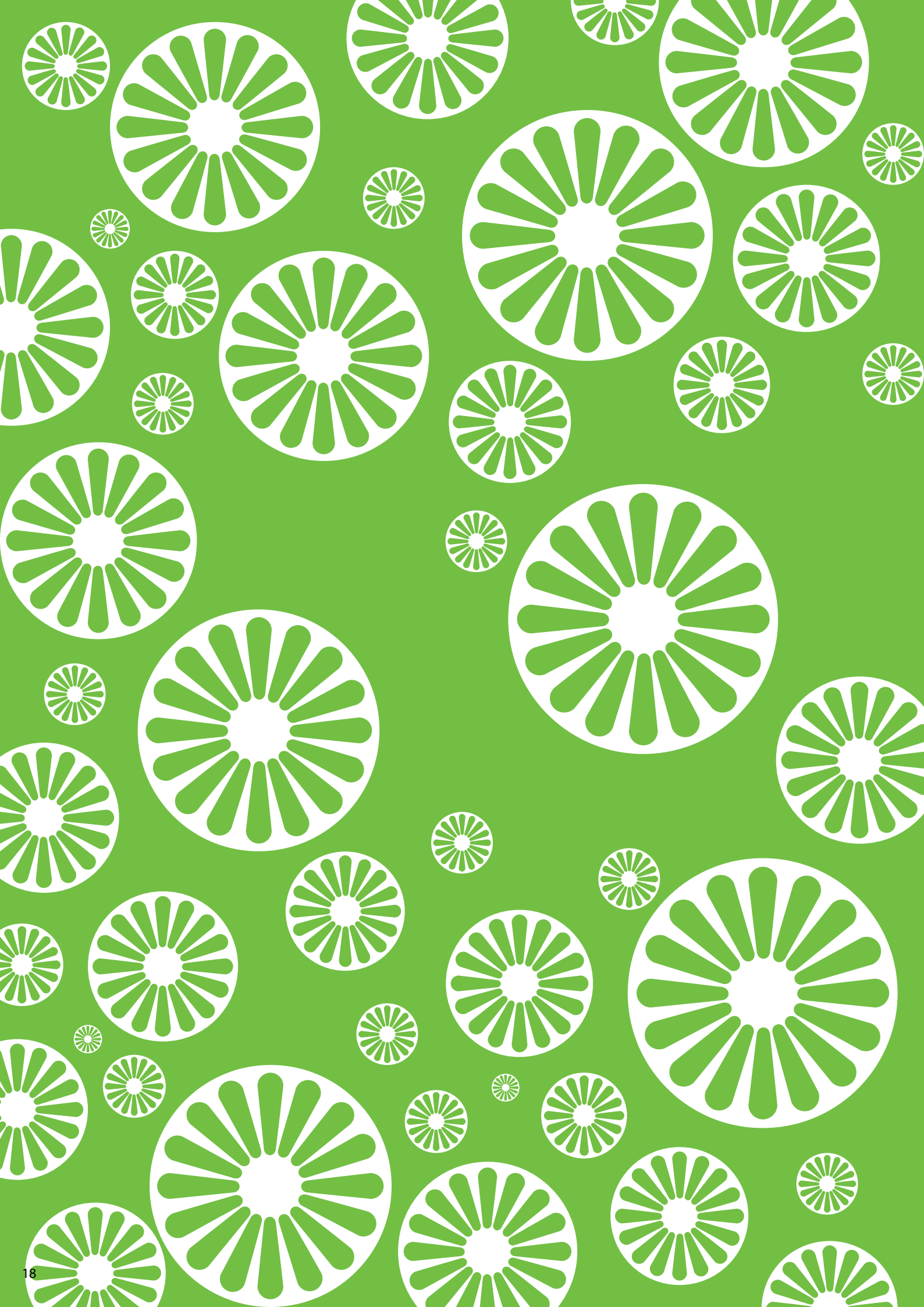
Meso
Sredstva za čišćenje
Povrće
Ulje
Puter

Deka

Kafa
Cigarete
Pivo
Lekovi
Meso

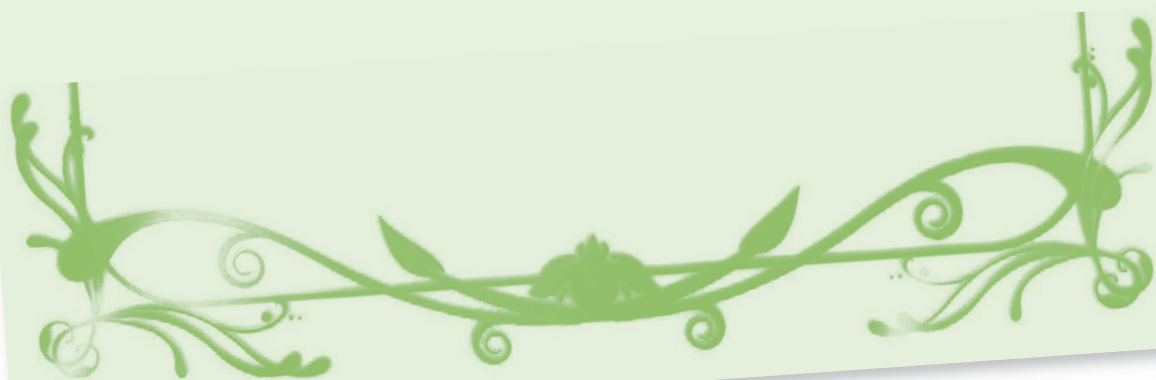

Da li ste postigli dogovor?

Lista za kupovinu:

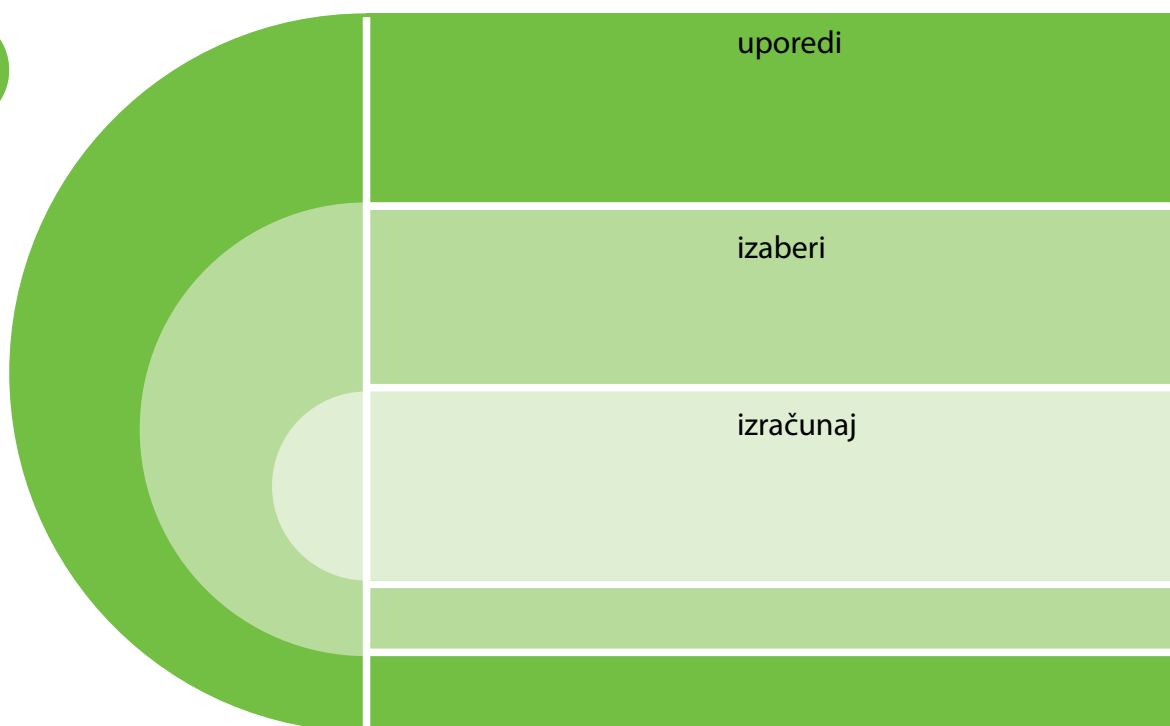
1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

VEŽBA 1K: **KORIŠĆENJE PRILIKA ZA PAMETNU KUPOVINU**

Svrha: da mi omogući da shvatim koja je najbolja cena za proizvod i zašto

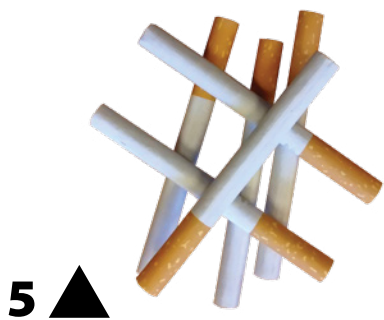

Raspoloživo vreme: 35 minuta

VEŽBA 1L: SIMULACIJA KUPOVINE

Svrha: da mi omogući da shvatim prednosti i nedostatke kupovine u velikim i malim prodavnicama

5 ▲

2 ★

5 ▲

2 ★

5 ▲

2 ★

1 ▼

2 ★

5 ▲

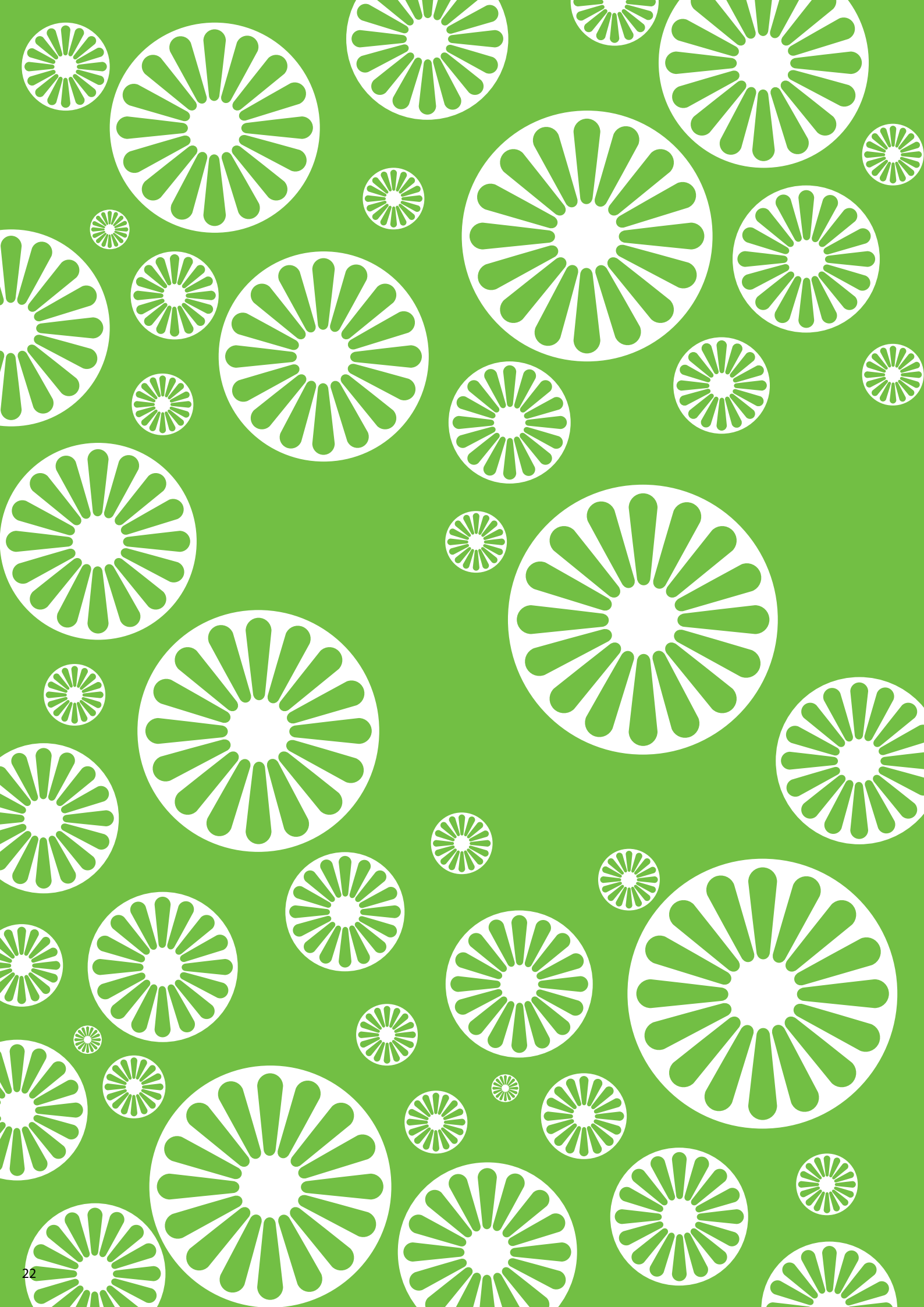
2 ★

2 ★

5 ▲

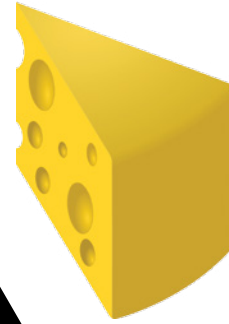

5 ▲

2 ★

5 ▲

5 ▲

5 ▲

5 ▲

2 ★

5 ▲

10 ♥

10 ♥

5 ▲

5 ▲

10 ♥

5 ▲

2 ★

1 ▼

1 ▼

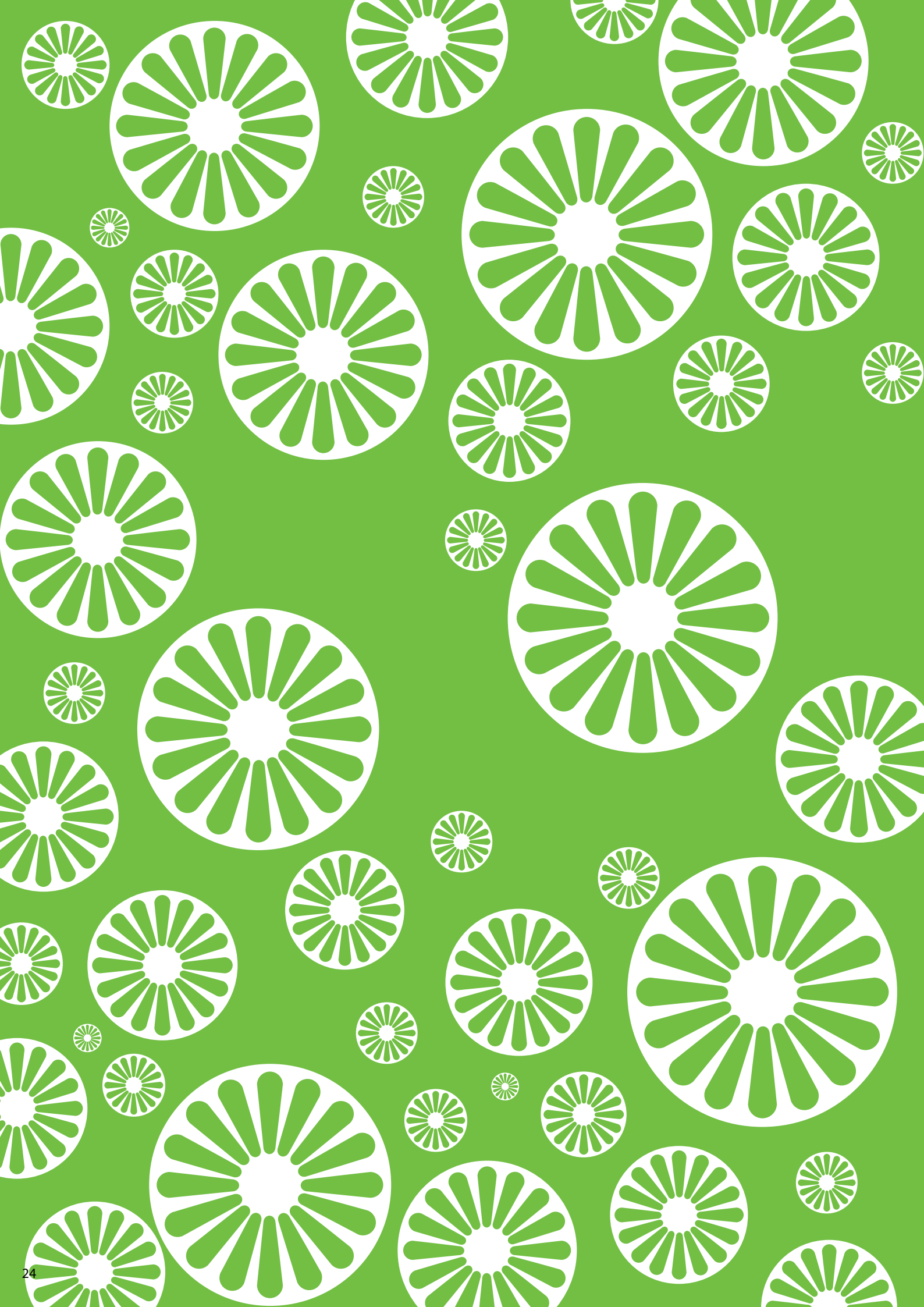
10 ♥

5 ▲

2 ★

1 ▼

1 ▼

A large, empty rectangular area with a light green background and a thin black border, occupying most of the page.

Raspoloživo vreme: 75 minuta

VEŽBA 1M: **SMANJENJE POTROŠNJE**

Svrha: Da mi pomogne da grupišem troškove, i planiram potrošnju na osnovu cene, količine i kvaliteta proizvoda.

Primer:

5 l mleka marke X za mesec dana – ukupna cena: ...

5 l mleka marke Y za mesec dana – ukupna cena: ...

5 kg jabuka, ukupna cena: ...

3 l praška za pranje marke X – ukupna cena: ...

3 l praška za pranje marke Y – ukupna cena: ...

Raspoloživo vreme: 60 minuta

Prihodi - novac koji pojedinac ili poslovni subjekat prima u zamenu za pružanje dobra ili usluge, ili kroz ulaganje kapitala¹

Troškovi - novac potrošen za nešto.

Budžet - procena prihoda i rashoda tokom određenog (budućeg) perioda².

Redovni prihodi - obično dolaze često, uredno, u tačno određenom trenutku ili periodu u mesecu/godini i osoba može računati na njih i planiranje zasnovati na njima

Neredovni (vanredni) prihodi - resursi koji se realizuju s vremena na vreme, povremeno.

Lista za kupovinu - lista stavki koje treba kupiti

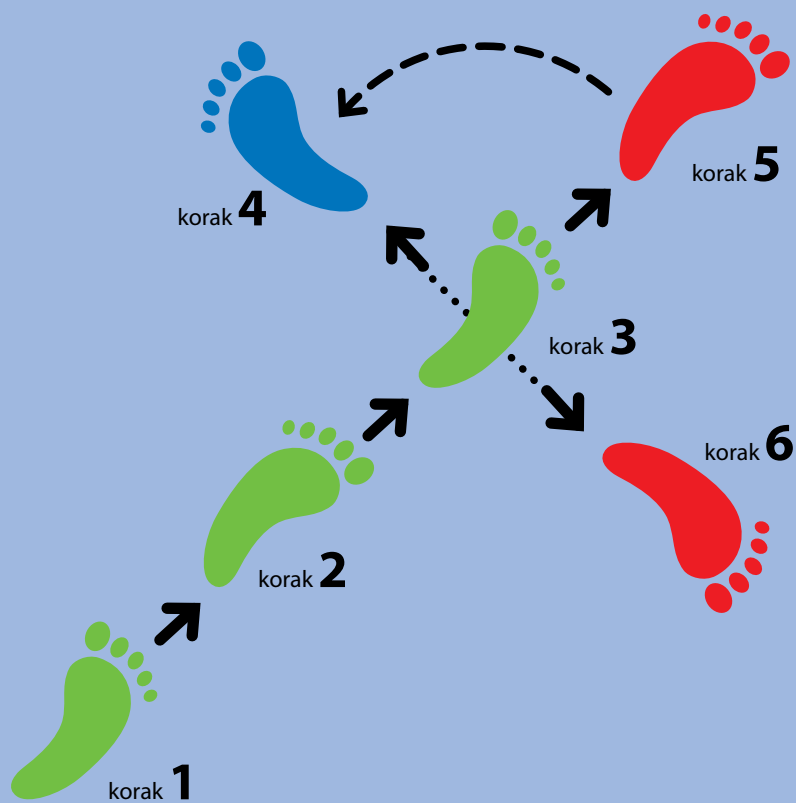
Potrebe - odnose se na šire kategorije proizvoda/usluga; različite ponude mogu da zadovolje jednu potrebu.

Želje - odnose se na određeni proizvod/uslugu ili čak brend.

Deficit - nedostatak novca.

1 www.investopedia.com/terms/i/income.asp

2 www.investopedia.com/terms/b/budget.asp

MODUL 2

4 • Zašto i kako da štedim?

VEŽBA 2A: KOJI STE TIP LIČNOSTI PREMA NOVCU?

Svrha: Da mi pomogne da razumem koja sam vrsta rasipnika?

PSIHOLOGIJA NOVCA

Koji je vaš moto povodom novca?

KVIZ

1. Ukoliko bih dobio 20.000 dolara neočekivano, moj prvi impuls bi bio:

- A. Da ih potrošim na stvari koje zaista želim, uključujući poklone za druge.
- B. Da ih stavim na štedni račun.
- C. Bio bih toliko uzbuđen da bih odložio donošenje odluke na neko vreme.
- D. Da ih investiram kako bih ostvario najveći mogući profit.
- E. Razdelio bih veći deo i upotrebio ga da svet postane bolje mesto.

2. Kada je u pitanju rukovanje mojim novcem:

- A. Uživam da ga trošim na poklone za sebe i druge, i na bilo šta što bi mi pružilo trenutno zadovoljstvo.
- B. Čuvam ga i uživam razmišljajući o sigurnosti koji pruž.
- C. Trudim se da ne razmišljam o tome i nadam se da će se sve rešiti samo od sebe.
- D. Dosta brinem o tome i pravim strategije kako da zarađujem sve više.
- E. Vodim računa da nikada ne utiče na moje životne izbore.

3. Moji ciljevi u vezi novca su:

- A. Da ga imam dovoljno kako bih sebi obezbedio da kupujem sve što poželim.
- B. Da uštedim dovoljno kako nikada ne bih morao da brinem u starosti.
- C. Nejasno mi je.
- D. Da zaradim koliko god je moguće, što je moguće brže.
- E. Da imam dovoljno da zadovoljim svoje osnovne potrebe i poklonim ostatak.

4. Kada dođe do praćenja budžeta:

- A. Mrzim reč budžet. Više volim plan trošenja.
- B. Uživam da se pomno držim svog budžeta.
- C. Ne pravim budžet i ne želim. Novac će se sam pobrinuti o sebi.
- D. Često revidiram svoj budžet kako bih otkrio kako da imam više novca za trošenje i štednju.
- E. Ponosim se time što živim tako jednostavno da mi nikad nije trebao budžet.

5. Kada dođe do trošenja do novca:

- A. Volim trošenje novca i sklon sam tome da trošim više nego što zaradim.
- B. Radije ću sačuvati novac nego ga potrošiti. Trošenje me čini nervoznim.
- C. Nadam se da ću imati dovoljno novca da se pobrinem i za neplaniran troškove.
- D. Uživam u trošenju novca sve dok ga istovremeno i gomilam.
- E. Ne pratim gde mi odlazi novac i ne želim. Fokusiram se na bitnije aspekte svog života.

6. Kada je reč o vođenju finansijske evidencije:

- A. Vodim neku evidenciju ali imam problem da to organizujem i pronađem račune.
- B. Uživam da pažljivo vodim evidenciju.
- C. Nisam čak siguran ni kakvu bi evidenciju trebalo ad vodim.
- D. Stalno pratim svoju evidenciju računa, kako bih otkrio način da zarađujem više ili da novac bolje radi za mene.
- E. Ne vodim evidenciju. Mrzim da trošim svoje vreme na taj način.

7. Kada dođe do štednje novca:

- A. Imam problema da uštedim novac i to mi ponekad smeta..
- B. Štednja je prirodna za mene. saving comes naturally to me. Redovan sam i dosledan.
- C. Znam da bi trebalo da štedim novac, ali nikada nisam blizu toga.
- D. Uživam da štedim velike iznose novca i trošim dosta vremena i energije smišljajući kako da uštedim više.
- E. Štedim jedino za ono što je apsolutno neophodno.

8. Ovo je moj stav povodom pozajmljivanja novca:

- A. Pozajmljivao sam novac relativno često i prilično sam ležeran prilikom vraćanja.
- B. Trudim se da nikada ne pozajmljujem novac od drugih.
- C. Pokušavam da ne pozajmljujem novac, ali kada moram, teško mi je da pratim sve to i vraćam.
- D. Voljan sam da pozajmim velike iznose novca ukoliko će mi to pomoći da zaradim više, ali sam zabrinut zbog gomilanja dugova, ako profit ne dođe brzo.
- E. Pozajmljujem jedino kada je apsolutno neophodno.

9. Što se tiče kreditnih kartica:

- A. Sklon sam tome da često koristim kreditne kartice, a minimalno uplaćujem.
- B. Uvek sam se trudio da izbegavam kredit. Radije plaćam u kešu ili čekom.
- C. Ja ne vodim računa o stanju na svojim kreditnim karticama. Često zaboravim da platim čak i mesečni minimum sve dok ne dobijem upozoravajuće obaveštenje..
- D. Ne smeta mi da imam velika zaduženja, sve dok ih mogu otplatiti brzo. Dosta razmišljam o računima sa svojih kreditnih kartica.
- E. Uopšte ne volim da imam kreditne kartice. Ukoliko je ipak imam, koristim je što je moguće manje.

10. Kada dođe do hitnog slučaja:

- A. Stalno mislim da ću imati dovoljno da počnem da štedim za hitne slučajeve uskoro, ali još uvek nisam blizu toga!
- B. Trudim se da redovno štedim za fond za hitne slučajeve.
- C. Nemam dovoljno ušteđevine za hitne slučajeve. Jednostavno se nadam najboljem.
- D. Izdvojio sam sa strane značajan iznos novca za hitne slučajeve, ali sam i dalje zabrinut oko toga.
- E. Nemam novac sa strane za hitne slučajeve, i gotovo da nikada ne razmišljam o tome šta bih uradio ako se desi nešto loše.

11. Kada dođe do plaćanja poreza:

- A. Imam problem da uštedim za poreze i odradim svoj povraćaj poreza, tako da se osećam iscrpljeno svake godine pre 15. aprila.
- B. Redovno štedim za poreze i obično završim svoj povraćaj novca pre 15. aprila.
- C. Pokušavam da prikažem minimalno podatke, kako bih odradio poreze. Svake godine se iznenadim koliko novca imam.
- D. Ponosim se da imam više sredstava i da plaćam niže poreze svake godine, ako mogu.
- E. Mrzim da se fokusiram na poreze i pokušavam to da odram sa što manje frke.

12. Kada želim određenu stvar, ali mi se ne uklapa u budžet:

- A. Kupiću je, svejedno da li je mogu priuštiti ili ne.
- B. Ukoliko mi je ta stvar toliko važna, smisliću kako da prilagodim svoj budžet i priuštim je sebi. Ukoliko mi nije važna, zaboraviću na nju.
- C. Ili ću zaključiti da to zapravo ne želim ili ću kupiti i smisliti kako da to kasnije platim.
- D. Ako želim, kupiću to. Uvek mogu da smislim način da to i platim.
- E. Mnoge stvari koje želim nisu skupe niti luksuzne, tako da ih mogu priuštiti. Ukoliko želim nešto izuzetno, možda to i kupim, ali ću se osećati veoma nelagodno.

13. Kada se osećam loše, trošenje novca:

- A. Uvek me oraspoloži.
- B. Je poslednja stvar koju bih uradio; ostavljanje nešto novca na štednju bi mi podiglo raspoloženje.
- C. Nije nešto o čemu razmišljam kako bih se oraspoložio.
- D. Veliki iznosi i pravljenje planova da zaradim više novca, čine da se osećam bolje.
- E. Samo čini da se osećam lošije. Trošenje novca nema nikakve veze sa srećom.

14. Brinem o novcu:

- A. Ne mnogo. Jednostavno uživam trošeći ga!
- B. Konstantno. To je glavna stvar oko koje brinem.
- C. Tek kada naiđe finansijska kriza.
- D. Pomalo sve vreme. Ali činim sve što mogu kako bih dobro upravljao njime.
- E. Nikada. Brinem o važnim stvarima!

15. Kada bih osvojio million dolara na lutriji, moja prva reakcija bi bila:

- A. Bio bih veoma uzbuđen, shvativši da od sada mogu da kupujem sve što želim..
- B. Bio bih šokiran, pomalo uzbuđen i osetio bih olakšanje zbog svoje sigurne budućnosti.
- C. Bio bih potpuno pogubljen – ne bih imao ideju kako njime da rukujem.
- D. Bio bih veoma srećan i zadovoljan i odmah bi počeo da smišljam kako bih istovremeno mogao i da uvećavam svoj novac i da ga koristim za sopstveno uživanje.
- E. Osećao bih se krivim, razmišljajući o onima koji gladuju i nemaju ništa.

Saberite svoje odgovore!

A:

B:

C:

D:

E:

Odgovor koji imate najviše, govori o vašoj ličnosti u odnosu prema novcu.

Pogledaj narednu stranu kako bi naučio nešto više o svojoj ličnosti u odnosu prema novcu.

Kviz je kreirala Olivia Mellan, autorka "Harmonije novca".

Psihologija novca

A. Rasipnik

Ako si rasipnik, uživaš trošeći svoj novac na kupovinu korisnih dobara i usluga za svoj trenutni užitek. Verovatno uživaš i u trošenju novca na poklone za druge. Loša strana je ta da teško uspevaš da sačuvaš novac i odrediš prioritete među stvarima koje želiš u životu.. Kao rezultat toga, možda ti je teško da ostaviš na stranu dovoljno novca za buduće kupovine ili dugoročne finansijske ciljeve. Verovatno trošiš veći deo zarade, možda si i u dugovima. Sada, važno je shvatiti da neki ljudi koji su u dugovima nisu rasipnici; oni možda jednostavno ne zarađuju dovoljno da pokriju svoje osnovne potrebe. Ukoliko je tvoj lični prihod nedovoljan da pokrije tvoje troškove, suočavaš se sa pravom novčanom krizom. Moraćeš da smišliš strategije za ostvarivanje više prihoda.

B. Tvrđica

Ako si tvrđica, voliš da štediš novac. Takođe voliš da odrediš prioritete među svojim finansijskim ciljevima. Verovatno imaš plan i uživaš u procesu pravljenja budžeta i periodičnog revidiranja. Najverovatnije teško trošiš novac na sebe i svoje najmilije za luksuzne stvari, pa čak i za praktične poklone. Ovakve kupovine ti deluju neozbiljno. Vrlo verovatno na trošenje novca na zabavu i odmor – čak i na garderobu – vidiš kao uglavnom nepotrebne troškove. Ako razmišljaš o investiranju novca, sklon si zabrinutosti ne zbog likvidnosti, već zbog buduće sigurnosti, posebno nakon penzionisanja. "Štednju za crne dane" smatraš normalnom. Ukoliko si ekstremna tvrđica, možda želiš da čuvaš novac toliko blizu da čak izbegavaš i konzervativna ulaganja kao što je tržište. Poznato je da neke tvrđice radije drže svoj novac sakriven u dušecima i na ostalim tajnim mestima, nego da ga odnesu u banku. Međutim, ovi slučajevi su relativno retki. U zavisnosti od toga koliko si sklon škartarenju, možeš ispoljavati većinu ili sve ove karakteristike.

C. Izbegavač

Ako imaš tendenciju ka izbegavanju novca, verovatno ti je teško da balansiraš čekovnu knjižicu, plaćanje računa na vreme ili izračunavanje poreza. Možeš izbegavati pravljenje budžeta ili viđenje bilo kakve finansijske evidencije. Ne želiš da znaš koliko novca imaš, koliko zarađuješ, koliko trošiš. Možda izbegavaš da investiraš novac, čak iako ga imaš, zato što deluje da to donosi suviše nevolja da bi se ostvarilo nešto sitno. Šta podstiče ovo izbegavanje? Možda se osećaš nekompetentno ili zbunjeno kada se suočavaš sa zadacima u vezi novca. Ukoliko ekstremno izbegavaš novac, možeš čak osećati i zabrinutost ili blokadu kada se suočavaš sa zadacima u vezi novca, koji ti mogu vratiti osećanje poput uznemirenosti zbog matematike. Neki od izbegavača dele sa novčanim monasima verovanje da je novac prljav. Drugi imaju neku vrstu aristokratskog prezira dosadnim, naizgled nevažnim detaljima o novčanim pitanjima. Ali većina izbegavača je više sklona tome da veruje da su neodgovarajući ili nekompetentni za bavljenje svim složenim stvarima i detaljima u vezi sa novcem, pre nego da veruje da su oni iznad nekog takvog prljavog posla.

D. Sakupljač

Ako si sakupljač novca, najsrećniji si ako imaš veliki iznos novca na raspolaganju da potrošiš, da uštediš, i/ili da investiraš. Ukoliko trenutno ne trošiš, ne štediš niti investiraš, možda se osećaš praznim ili nedovoljno živim. Novac poistovećuješ sa samopoštovanjem i moći, tako da te nedostatak novca može dovesti do osećanja neuspeha ili čak depresije. Ako angažuješ savetnika za ulaganja ili za finansijsko planiranje, tvoja glavna preokupacija će biti da pronađeš investicije sa visokim stopama povraćaja, s obzirom na to da se nadaš da zaradiš što možeš više novca, što je moguće brže. Verovatno uživaš u donošenju svojih finansijskih odluka, tako da ti može biti prilično teško da prepustiš stručnjacima mnogo kontrole nad novcem. S druge strane, ako si zabrinut ili umoran od prilične preokupacije novcem, možeš zapravo dobiti priliku da neke podatke o svojim tokovima novca poveriš finansijskom savetniku kome se može verovati.

E. Monah

Ukoliko se ponašaš kao monah po pitanju novca, smatraš da je novac prljav, loš, i da će te pokvariti ako ga imaš previše. Uopšteno, veruješ da "je novac uzrok svakog zla." S razlogom stoji to da se identifikuješ s ljudima skromnijih sredstava, nego sa onima koji zgrću bogatstvo. Ako te snađe neočekivani prihod (putem nasledstva, na primer), osećaćeš se neprijatno ili čak veoma zabrinuto pri pomisli o prilivu tolikog novca. Bio bi zabrinut da "ćeš se prodati," postajući pohlepniji i sebičniji, izgubivši iz vida pozitivne ljudske, političke, i/ili duhovne ideale i vrednosti. Verovatno ćeš izbegavati da investiraš svoj novac; iz straha da se može uvećati i učiniti te još bogatijim. Ukoliko si voljan da investiraš deo novca, najverovatnije ćeš se osećati prijatno jedino sa društveno odgovornim investicijama koje odražavaju tvoje unutrašnje vrednosti i ubeđenja i koje doprinose stvarima koje želiš da podržiš.

Raspoloživo vreme: 45 minuta

VEŽBA 2B: POSTAVITE SVOJE KRATKOROČNE I DUGOROČNE CILJEVE ŠTEDNJE

VEŽBA 2C: ODREĐIVANJE PRIORITETA CILJEVA U ŠTEDNJI

Svrha: Da mi pomogne da definišem svoje finansijske ciljeve.

Svrha: Da mi pomogne da odredim prioritete među svojim ciljevima.

VEŽBA 2B			VEŽBA 2C
Lični ciljevi	Iznos	Vremenski period	Prioritet
Kratkoročni ciljevi			
Srednjeročni ciljevi			
Dugoročni ciljevi			

Raspoloživo vreme 2B: 20 minuta
Raspoloživo vreme 2C: 20 minuta

VEŽBA 2D: ODREĐIVANJE FINANSIJSKIH CILJEVA ZA PRAVLJENJE PLANA ŠTEDNJE

Svrha: Da mi pomogne da ostvarim svoje ciljeve.

Lični ciljevi	Finansijski ciljevi	Iznos	Vremenski period	Prioriteti
Kratkoročni ciljevi				
Srednjeročni ciljevi				
Dugoročni ciljevi				

Raspoloživo vreme: 20 minuta

VEŽBA 2E: ŠTA ZNATE O OPCIJAMA ŠTEDNJE?

Svrha: Da mi pomogne da isplaniram kako ću ostvariti svoje ciljeve.

Opcije štednje	Svrha	Prednosti	Nedostaci

Raspoloživo vreme: 20 minuta

VEŽBA 2F: ŠTA ZNATE O BANKARSKIM USLUGAMA?

Svrha: Da ilustruje kako bankarske usuge mogu biti korisne za mene

Susret sa braćom Horvat

Peter (30)

- Konobar
- Mesečni prihod 700 evra + 100 evra napojnice

Jan (28)

- Nezaposlen
- Mesečni prihod 200 evra od državne pomoći

<http://www.nadaciaslp.sk/cvicna-banka/skolenie/bankovce>

Raspoloživo vreme: 30 minuta

VEŽBA 2G: **SAVETNIK ZA ŠTEDNJU**

Svrha: Da mi da neke ideje kako da uštedim nešto novca.

Osoba radi puno radno vreme. Krenula je sa svojim prvim poslom pre godinu dana. Plaća svoje račune i preostaje joj 30 evra mesečno jer živi sa svojim roditeljima. Radije nego da potroši svoj novac, osoba je odlučila da ga ostavi sa strane za budućnost. U skorijoj budućnosti planira da kupi auto. Međutim, kada izlazi sa prijateljima, obično potroši više od planiranog. Nema otvoren nijedan račun u banci zato što preferira gotovinu.

- *Koju opciju štednje biste preporučili ovoj osobi?*
- *Koje su prednosti te opcije štednje?*

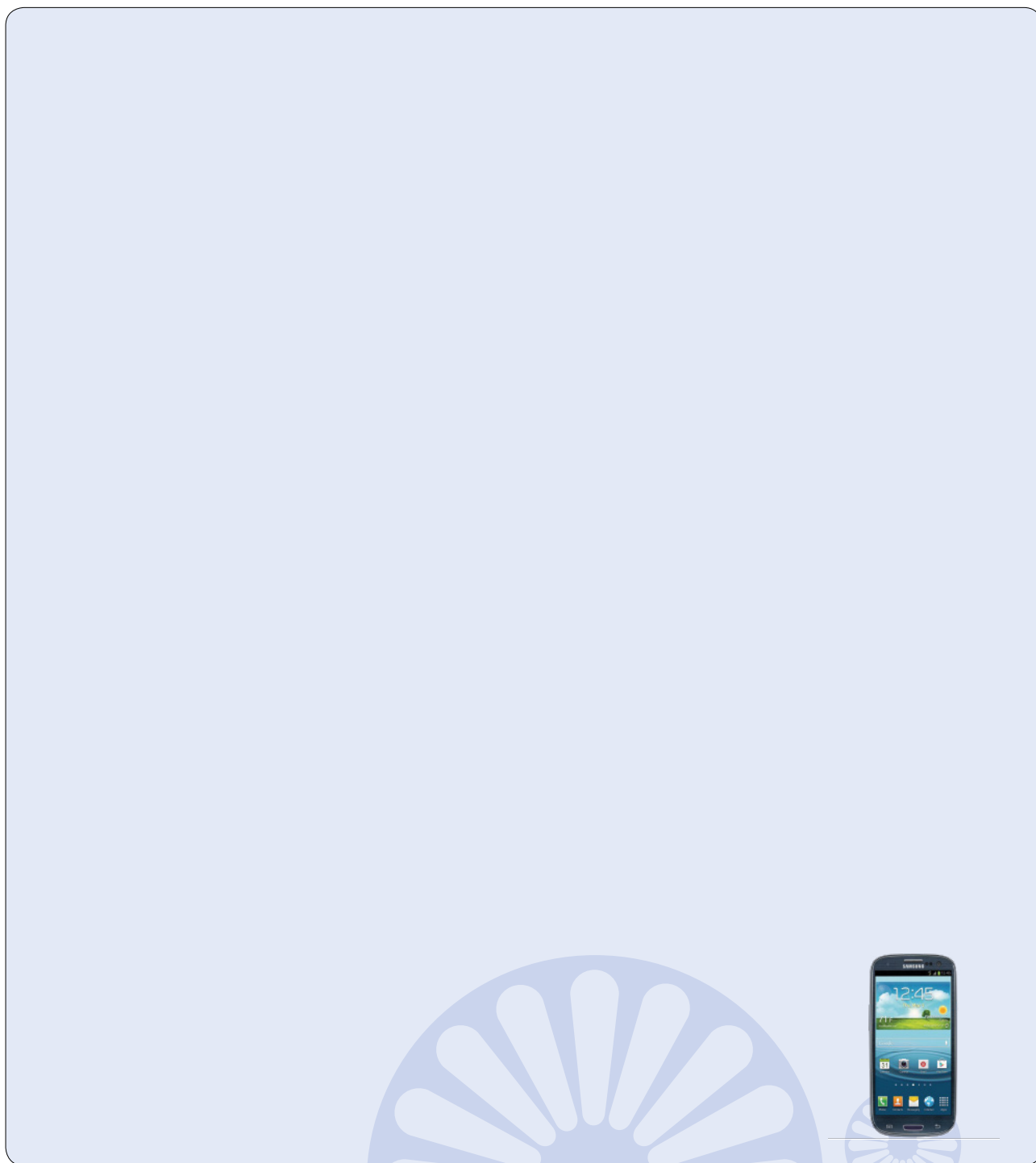
Raspoloživo vreme 45 minuta

VEŽBA 2H: MOBILNE APLIKACIJE ZA LIČNE FINANSIJE (SAMO AKO JE ODGOVARAJUĆE ZA PROFIL GRUPE)

Svrha: Da pokaže kako da koristim svoj pametni telefon i mobilne aplikacije za lične finansije

Raspoloživo vreme: 20 minuta

VEŽBA 2I: USPOSTAVITE SVOJ PLAN ŠTEDNJE

Svrha: Da mi pomogne da shvatim kako mogu postići svoje ciljeve štednjom novca.

Lični ciljevi	Finansijski ciljevi	Iznos	Vremenski period	Prioritet	Opcije štednje	
					Mogu se koristiti	Ne mogu se koristiti
Kratkoročni ciljevi						
Srednjeročni ciljevi						
Dugoročni ciljevi						

Raspoloživo vreme: 40 minuta

Romonopol

POSTUPAK IGRE – IGRA ZA 4 IGRAČA

1. Igrači na početku dobijaju 1010:
 - 6 po 1
 - 2 po 2
 - 5 po 20
 - 4 po 100
 - 1 po 500
2. Ostatak novca ostaje u kutiji i služi kao banka.
3. Igrači Biraju bankara koji brine o novcu u banci i kartama za igru. I bankar može da igra, ali je bitno da svoj novac čuva odvojeno od novca banke.
4. Svaki igrač bira figuru i postavlja je na početak.
5. Ko počinje? Svaki igrač baca kocku. Igrač sa najvećim brojem počinje igru..
6. Prvi igrač baca kocu i pomera se za broj polja koji je kocka pokazala.
7. Pogledajte šta je na tom polju.
8. Ako nije očigledno iz tekta na terenu šta on/ona treba da uradi, to znači da ima više raspoloživih karata. Sa odgovarajuće gomile uzmete donju kartu i postupite u skladu sa instrukcijama na njoj. Onda je sa licem nadole stavite na dno gomile.
9. Igrači kupuju – plaćaju – štede – pozajmljuju – pohađaju školu – rade i zarađuju novac.
10. Svaki put kada igrač pređe start dobija 100
11. Pobjednik je onaj koji prvi napravi kuću na građevinskom zemljištu. Dakle, pored zemljišta mora da kupi sav građevinski materijal: cigle, crep, prozore i vrata
12. Svaki igrač može kupiti samo jedno građevinsko zemljište.
13. Zatvor znači da igrač jednom ne baca.
14. Poseta školi, plaćate za svaku posetu po 30 idobijate novčić, a kada sakupite dva, dobijate karticu zani-manja, a sa ovom kartom na polju, svaki put gradilište, frizer ili krojačka radnja, dobijate uplatu.
15. Za zdravstveno osiguranje platite 25 i svaki put kada pređete start platite 25 ili pojedinačnu medicinsku uslugu u bolnici znatno više.
16. Kupi automobil za 500 ili mesečnu kartu za 20 i kod svakog prolaska kroz Start plaćaš 5.
17. Kada igrač dobije dva crvena kartona, ide pravo u zatvor i mora platiti kaznu.
18. Ako se kazna ne plati na licu mesta, igrač dobija crveni karton (slika policijskog automobila). Pored crve-nog kartona, igrač dobija i uputstvo za plaćanje kazne koja se mora platiti.
19. Ako igrač kupi kartu "hleb i meso", tikete, zdravstveno osiguranje, građevinski materijal, škola i profesija, dobija kartu od banke koja ostaje u njegovom posedu do kraja igre. Isto se dešava i sa kartom koja označa-va iznos zajma ili štednje.
20. Igrači mogu pozajmljivati novac jedni drugima.
21. Ako igrač ostane bez novca, može pozajmiti od banke 200 i vratiti 240 kada dođe na polje banke. Ili da proda imovinu banci po regularnoj ceni .

IGRAJTE PROMIŠLJENO!!!

ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE

ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE

ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE

ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE

MESEČNA
KARTA

MESEČNA
KARTA

MESEČNA
KARTA

MESEČNA
KARTA

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 40.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 40.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 40.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 40.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 90.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 90.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 150.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 150.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 300.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 300.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 300.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 300.

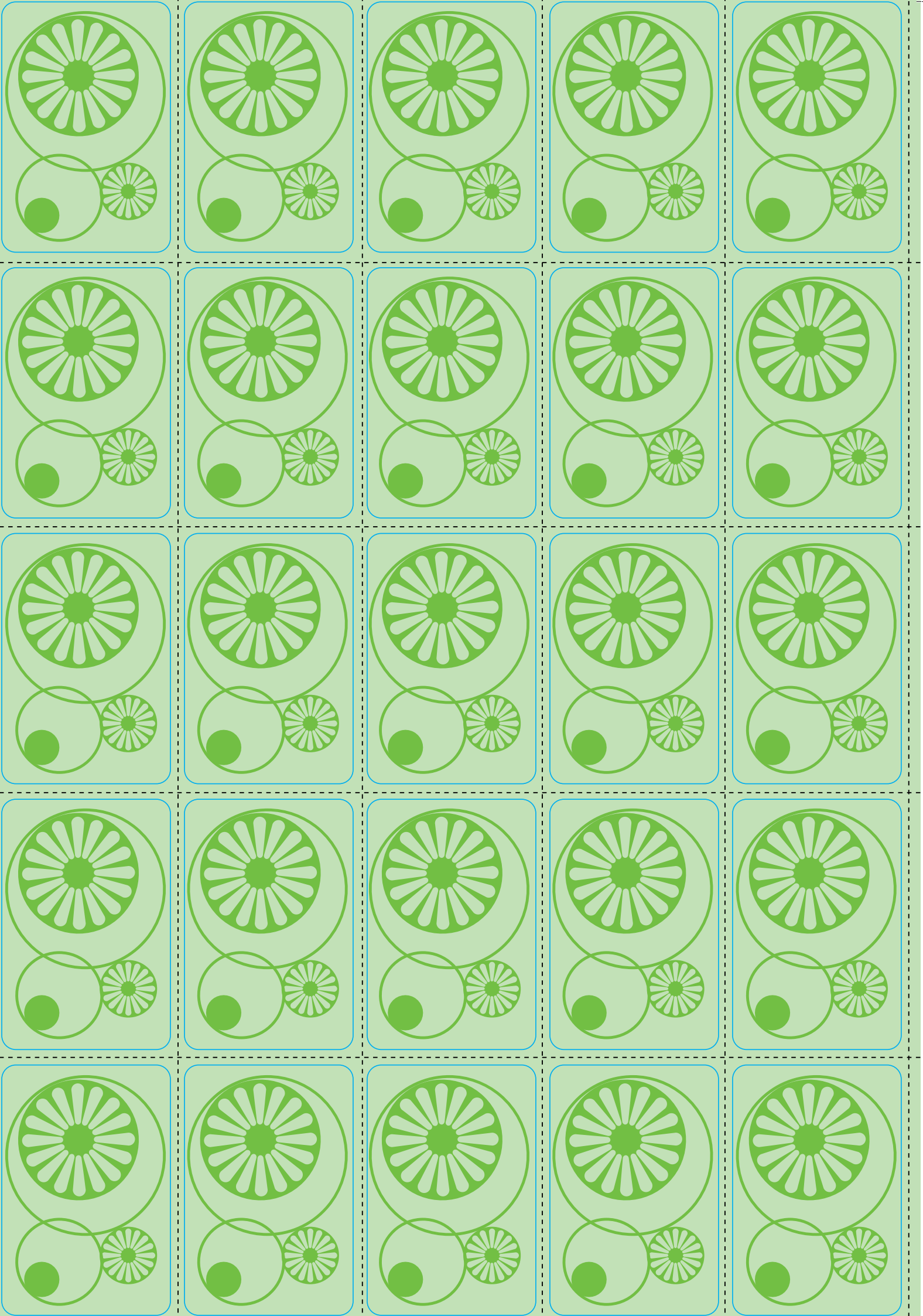
CIGLE

CIGLE

CIGLE

CIGLE

CREP

CREP

CREP

CREP

PROZORI

PROZORI

PROZORI

PROZORI

VRATA

VRATA

VRATA

VRATA

KREDIT,
VRAČATE 90

KREDIT,
VRAČATE 90

KREDIT,
VRAČATE 120

KREDIT,
VRAČATE 120

KREDIT,
VRAČATE 120

KREDIT,
VRAČATE 120

KREDIT,
VRAČATE 90

KREDIT,
VRAČATE 90

KREDIT,
VRAČATE 240

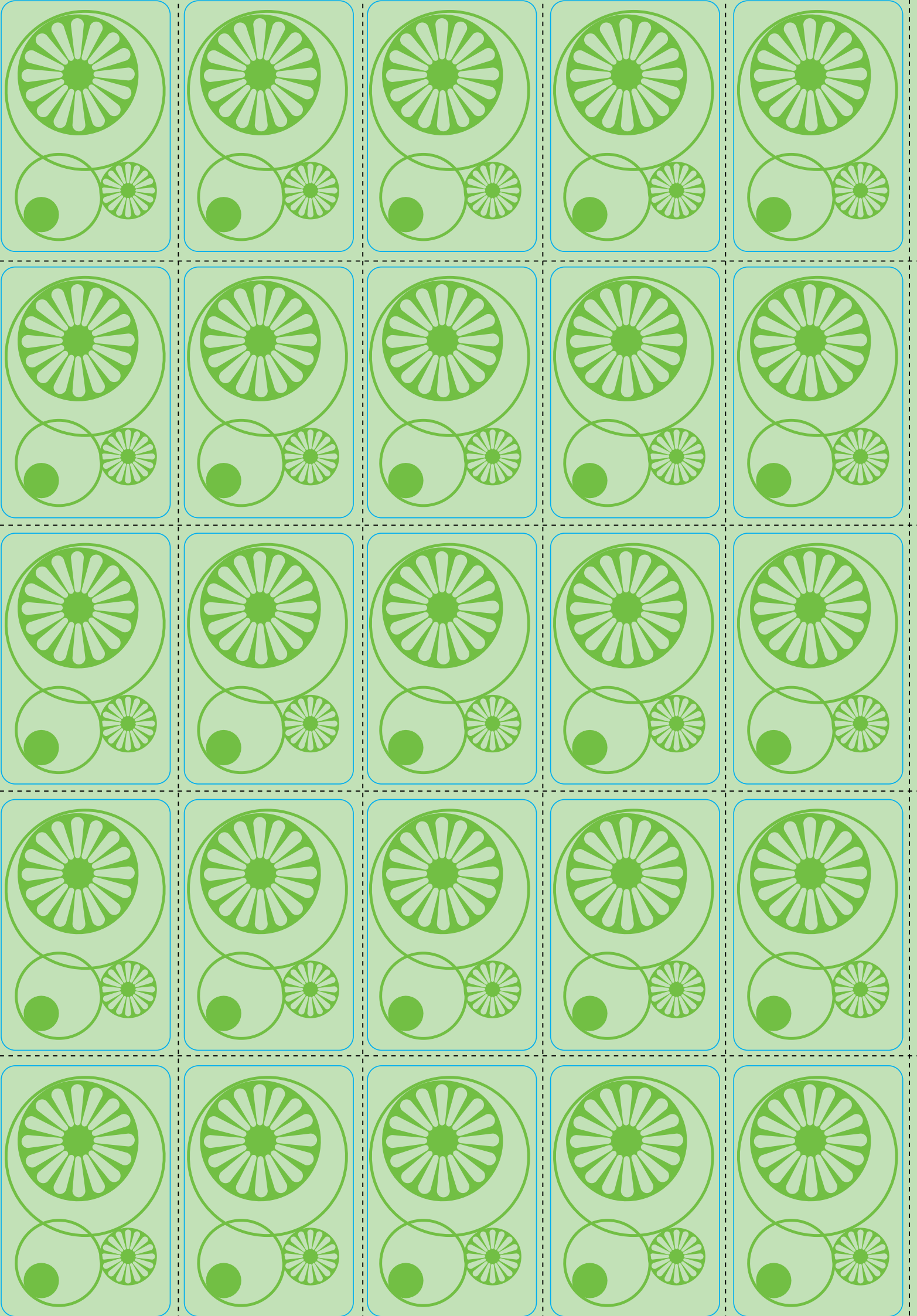
KREDIT,
VRAČATE 240

KREDIT,
VRAČATE 240

KREDIT,
VRAČATE 240

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 40.

ŠTEDNJA,
DOBIJATE 40.

AUTOMOBIL U
VLASNIŠTVU

AUTOMOBIL U
VLASNIŠTVU

AUTOMOBIL U
VLASNIŠTVU

AUTOMOBIL U
VLASNIŠTVU

UGOVOR ZA MOBILNI
TELEFON PLATITE 20

UGOVOR ZA MOBILNI
TELEFON PLATITE 10

UGOVOR ZA MOBILNI
TELEFON PLATITE 10

UGOVOR ZA MOBILNI
TELEFON PLATITE 10

UGOVOR ZA MOBILNI
TELEFON PLATITE 15

UGOVOR ZA MOBILNI
TELEFON PLATITE 15

UGOVOR ZA MOBILNI
TELEFON PLATITE 15

UGOVOR ZA MOBILNI
TELEFON PLATITE 20

ZANIMANJE

Dobijate ovu kartu za dve
posete školi
Samo sa ovom kartom na
polju berberin ili krojač
imate pravo na isplatu

ZANIMANJE

Dobijate ovu kartu za dve
posete školi
Samo sa ovom kartom na
polju berberin ili krojač
imate pravo na isplatu

ZANIMANJE

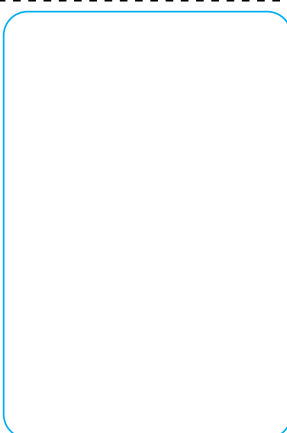
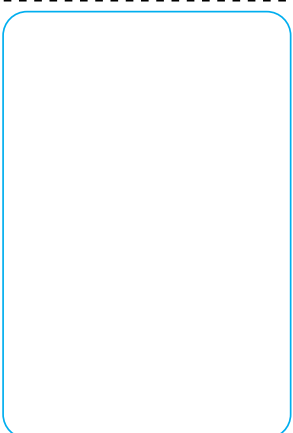
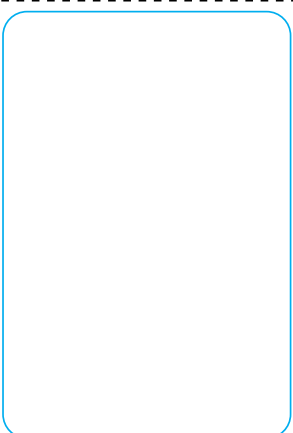
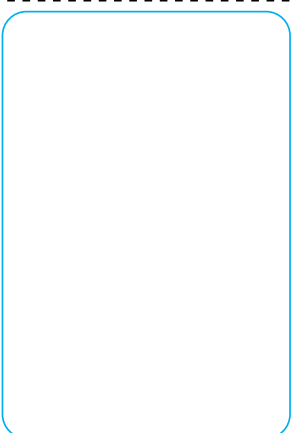
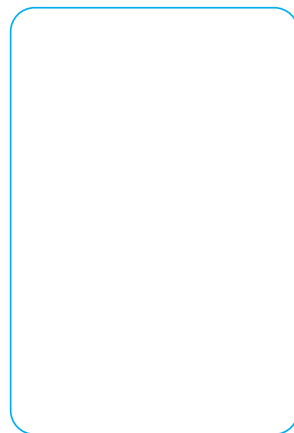
Dobijate ovu kartu za dve
posete školi
Samo sa ovom kartom na
polju berberin ili krojač
imate pravo na isplatu

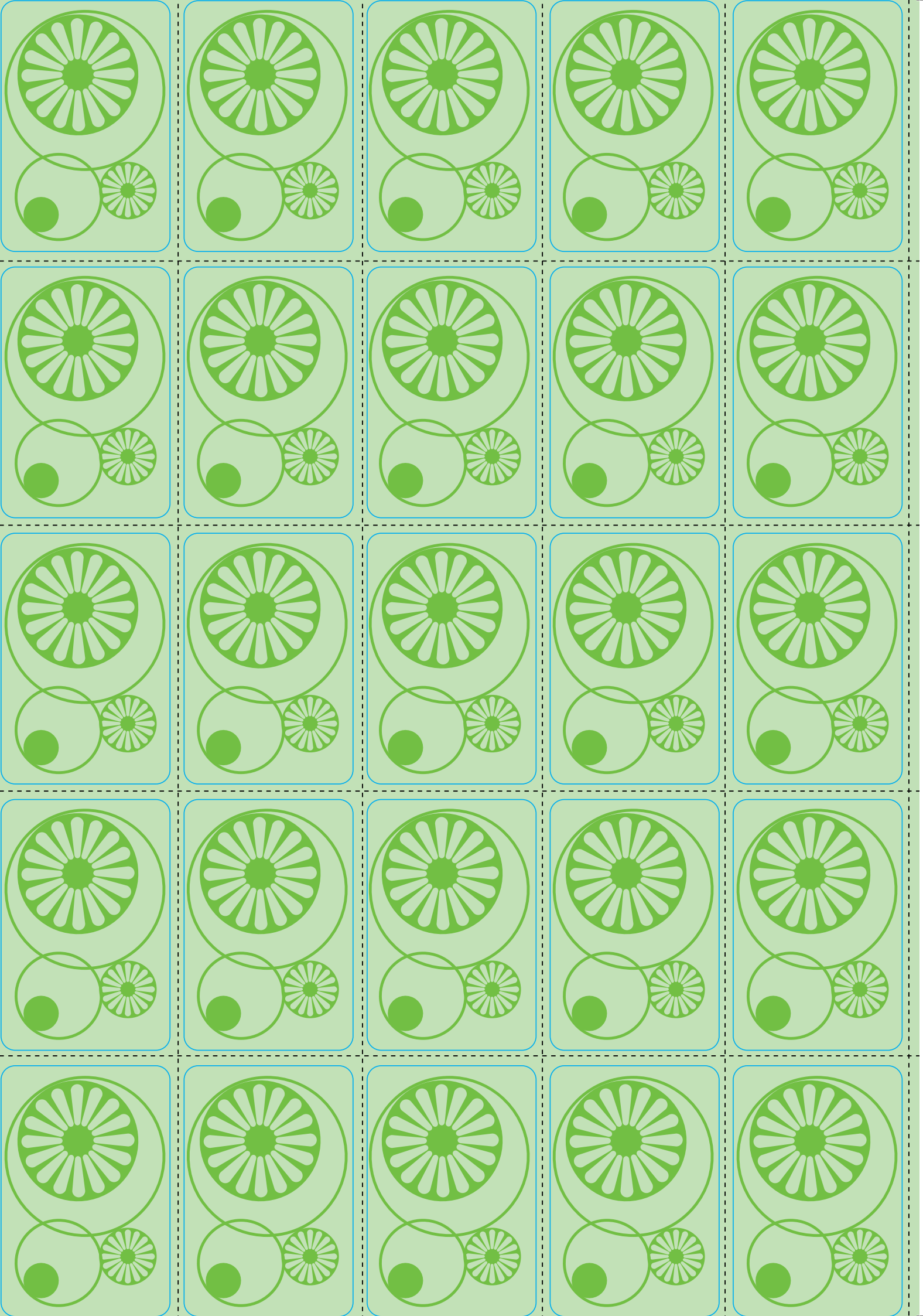
HLEB I MESO

HLEB I MESO

HLEB I MESO

HLEB I MESO

PLAĆATE RAČUN ZA
MOBILNI TELEFON U IZNOSU
OD 30

PLAĆATE RAČUN ZA VODU
U IZNOSU
OD 30

PLAĆATE RAČUN ZA MOBILNI
TELEFON U IZNOSU
OD 40

PLAĆATE RAČUN ZA
KOMUNALNE USLUGE U
IZNOSU OD 30

PLAĆATE RAČUN ZA
TELEKOMUNIKACIONE
USLUGE
U IZNOSU OD 30

PLAĆATE RAČUN ZA
ČIŠĆENJE
DIMNJAKA U IZNOSU OD 25

ČERKA VAM SE UDAJE, ZA
VENČANJE PLAĆATE 500.

AKO NE PLATITE, DOBIJATE
CRVENU KARTU, SLEDEĆI PUT
IDETE U ZATVOR I PLAĆATE
KAZNU 800

PRAVITE ROĐENDANSKU
ZABAVU, PLATITE 100

IDETE NA PIĆE,
PLATITE 8

AKO NE PLATITE, DOBIJATE
CRVENU KARTU, SLEDEĆI PUT
IDETE U ZATVOR I PLAĆATE
KAZNU 50

VAŠOJ MAJCI JE 50.
ROĐENDAN, PRIPREMITE JOJ
IZNENAĐENJE I PLATITE 200

AKO NE PLATITE, DOBIJATE
CRVENU KARTU, SLEDEĆI PUT
IDETE U ZATVOR I PLAĆATE
KAZNU 300

ROĐENDAN VAM JE, OD
SVAKOG IGRAČA DOBIJATE
PO 20

IZBOR ŠTEDNOG RAČUNA
BANKE

- STAVITE 20, SLEDEĆI PUT DOBIJETE 40
- STAVITE 100, SLEDEĆI PUT DOBIJETE 150

MOŽETE STAVITI ŠTEDNJU
KOJU VEĆ IMATE.

IZBOR ŠTEDNOG RAČUNA
BANKE

- STAVITE 20, SLEDEĆI PUT DOBIJETE 40
- STAVITE 100, SLEDEĆI PUT DOBIJETE 150

MOŽETE STAVITI ŠTEDNJU
KOJU VEĆ IMATE.

IZBOR KREDITA BANKE

- PODIGNETE KREDIT 50, SLEDEĆI PUT VRATITE 90
- PODIGNETE KREDIT 100, SLEDEĆI PUT VRATITE 120

MEĐUTIM, MOŽETE SE
DOGOVORITI OKO KREDITA

IZBOR KREDITA BANKE

- PODIGNETE KREDIT 50, SLEDEĆI PUT VRATITE 90
- PODIGNETE KREDIT 100, SLEDEĆI PUT VRATITE 120

MEĐUTIM, MOŽETE SE
DOGOVORITI OKO KREDITA

IZBOR ŠTEDNOG RAČUNA
BANKE

- STAVITE 50, SLEDEĆI PUT DOBIJETE 90
- STAVITE 200, SLEDEĆI PUT DOBIJETE 300

MOŽETE STAVITI ŠTEDNJU
KOJU VEĆ IMATE.

IZBOR ŠTEDNOG RAČUNA
BANKE

- STAVITE 50, SLEDEĆI PUT DOBIJETE 90
- STAVITE 200, SLEDEĆI PUT DOBIJETE 300

MOŽETE STAVITI ŠTEDNJU
KOJU VEĆ IMATE.

IZBOR KREDITA BANKE

- PODIGNETE KREDIT 100, SLEDEĆI PUT VRATITE 120
- PODIGNETE KREDIT 200, SLEDEĆI PUT VRATITE 240

MEĐUTIM, MOŽETE SE
DOGOVORITI OKO KREDITA

IZBOR KREDITA BANKE

- PODIGNETE KREDIT 100, SLEDEĆI PUT VRATITE 120
- PODIGNETE KREDIT 200, SLEDEĆI PUT VRATITE 240

MEĐUTIM, MOŽETE SE
DOGOVORITI OKO KREDITA

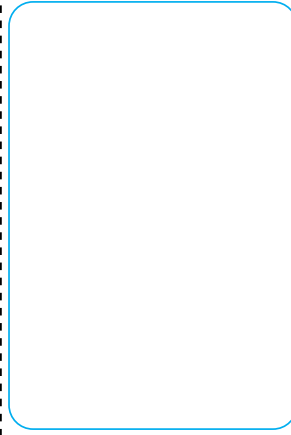
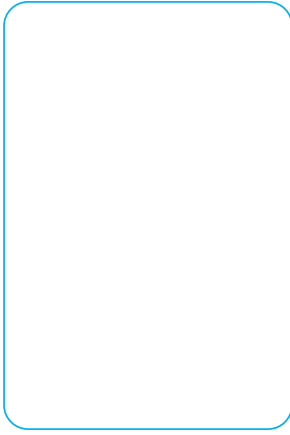
Računi

Računi

Računi

Računi

Računi

Računi

Restoran

Restoran

Restoran

Restoran

Restoran

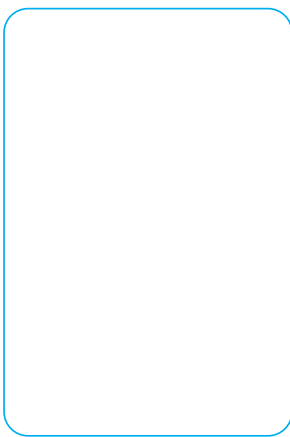
Banka

Banka

Banka

Banka

Banka

Banka

Banka

Banka

OPERACIJA DEBELOG CREVA
150

AKO IMATE ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE, OSLOBOĐENI
STE PLAĆANJA

PLAĆANJE LEKARA
50,
AKO IMATE ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE, OSLOBOĐENI
STE PLAĆANJA

SLOMILI STE NOGU,
ZA MEDICINSKI PREGLED I
GIPS,
PLAĆATE 60

AKO IMATE ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE, OSLOBOĐENI
STE PLAĆANJA

ZA LEČENJE U BOLNICI 80,

AKO IMATE ZDRAVSTVENO
OSIGURANJE, OSLOBOĐENI
STE PLAĆANJA

SIPAJTE GORIVO ZA 40

PLAĆANJE PARKINGA 8

AKO NE PLATITE, DOBIJATE
CRVENU KARTU, SLEDEĆI PUT
IDETE U ZATVOR

NISTE PLATILI PARKING, PAUK
VAM JE ODNEO AUTO,
PLAĆATE 40

AKO NE PLATITE, DOBIJATE
CRVENU KARTU, SLEDEĆI
PUT IDETE UZATVOR

OSIGURANJE AUTOMOBILA
PLATITE 70

SIPAJTE GORIVO ZA 30

POPRAVKA,
ODRŽAVANJE AUTOMOBILA,
PLATITE 40

PLAĆANJE PARKINGA 5

AKO NE PLATITE, DOBIJATE
CRVENU KARTU, SLEDEĆI PUT
IDETE U ZATVOR

DOBIJATE 25 ZA
KONSULTANTSKE USLUGE

PLAĆANJE PO KREDITU ZA
IZGRADNJU U IZNOSU OD
150

NA KOCKANJU
STE DOBILI 60

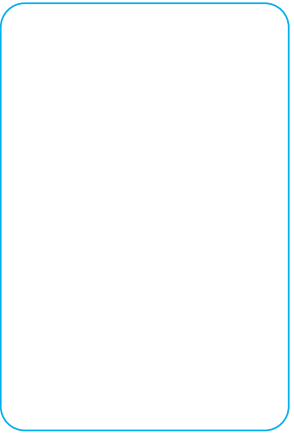
DOBIJATE 15 ZA
KONSULTANTSKE USLUGE

IROĐENDAN VAM JE,
DOBIJATE 30

YPOBEDILI STE NA
TAKMIČENJU LEPOTE
I DOBILI NAGRADU OD 60

USPEŠNO STE ZAVRŠILI
ŠKOLU,
DOBIJATE 20

ISPLATA DODATKA ZA
VELIKU
PORODICU, DOBIJATE 150

Bolnica

Bolnica

Bolnica

Bolnica

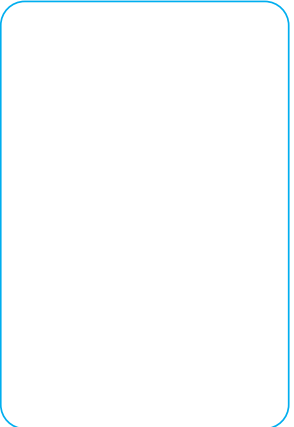
**Auto/
karta**

**Auto/
karta**

**Auto/
karta**

**Auto/
karta**

**Auto/
karta**

**Auto/
karta**

**Auto/
karta**

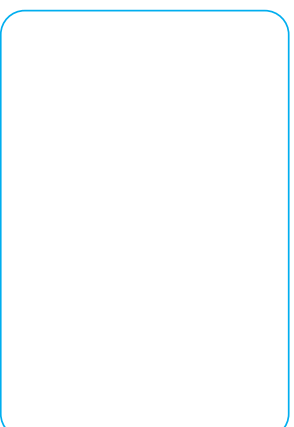
Kasa

Kasa

Kasa

Kasa

Kasa

Kasa

Kasa

Kasa

MOŽETE KUPITI

- CIGARETE ZA 10
- HLEB I MESO ZA 8
- OSTALE NAMIRNICE ZA 8

MOŽETE KUPITI

- PETARDE I RAKETE ZA 15
- HLEB I MESO ZA 8
- OSTALE NAMIRNICE ZA 8

MOŽETE KUPITI
TELEFON

- ZA 30
- ZA 60
- ZA 100

KADA PREĐETE
START, SVAKI
PUT TELEFONSKI RAČUN

- 10
- 15
- 20

MOŽETE KUPITI

- IGRAČKU ZA 25
- HLEB I MESO ZA 8
- OSTALE NAMIRNICE ZA 25

MOŽETE KUPITI

- CREP ZA 200
- CIGLE ZA 300
- VRATA ZA 200
- PROZORE ZA 100

MOŽETE KUPITI

- CREP ZA 200
- CIGLE ZA 300
- VRATA ZA 200
- PROZORE ZA 100

MOŽETE KUPITI

- CREP ZA 200
- CIGLE ZA 300
- VRATA ZA 200
- PROZORE ZA 100

MOŽETE KUPITI

- CREP ZA 200
- CIGLE ZA 300
- VRATA ZA 200
- PROZORE ZA 100

MOŽETE KUPITI

- CREP ZA 200
- CIGLE ZA 300
- VRATA ZA 200
- PROZORE ZA 100

MOŽETE KUPITI

- CREP ZA 300
- CIGLE ZA 400
- VRATA ZA 200
- PROZORE ZA 200

KUPILI STE GRAĐEVINSKO
ZEMLIŠTE, PLATITE 200

ZA POSETE NA SVOM
ZEMLIŠTU
DOBIJATE 20

KUPILI STE GRAĐEVINSKO
ZEMLIŠTE, PLATITE 200

ZA POSETE NA SVOM
ZEMLIŠTU
DOBIJATE 20

KUPILI STE GRAĐEVINSKO
ZEMLIŠTE, PLATITE 200

ZA POSETE NA SVOM
ZEMLIŠTU
DOBIJATE 20

KUPILI STE GRAĐEVINSKO
ZEMLIŠTE, PLATITE 200

ZA POSETE NA SVOM
ZEMLIŠTU
DOBIJATE 20

Prodavnica

Prodavnica

Prodavnica

Prodavnica

Prodavnica

Prodavnica

Prodavnica

Prodavnica

Prodavnica

Prodavnica

Građevinsko
zemljište

Građevinsko
zemljište

Građevinsko
zemljište

Građevinsko
zemljište

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

1

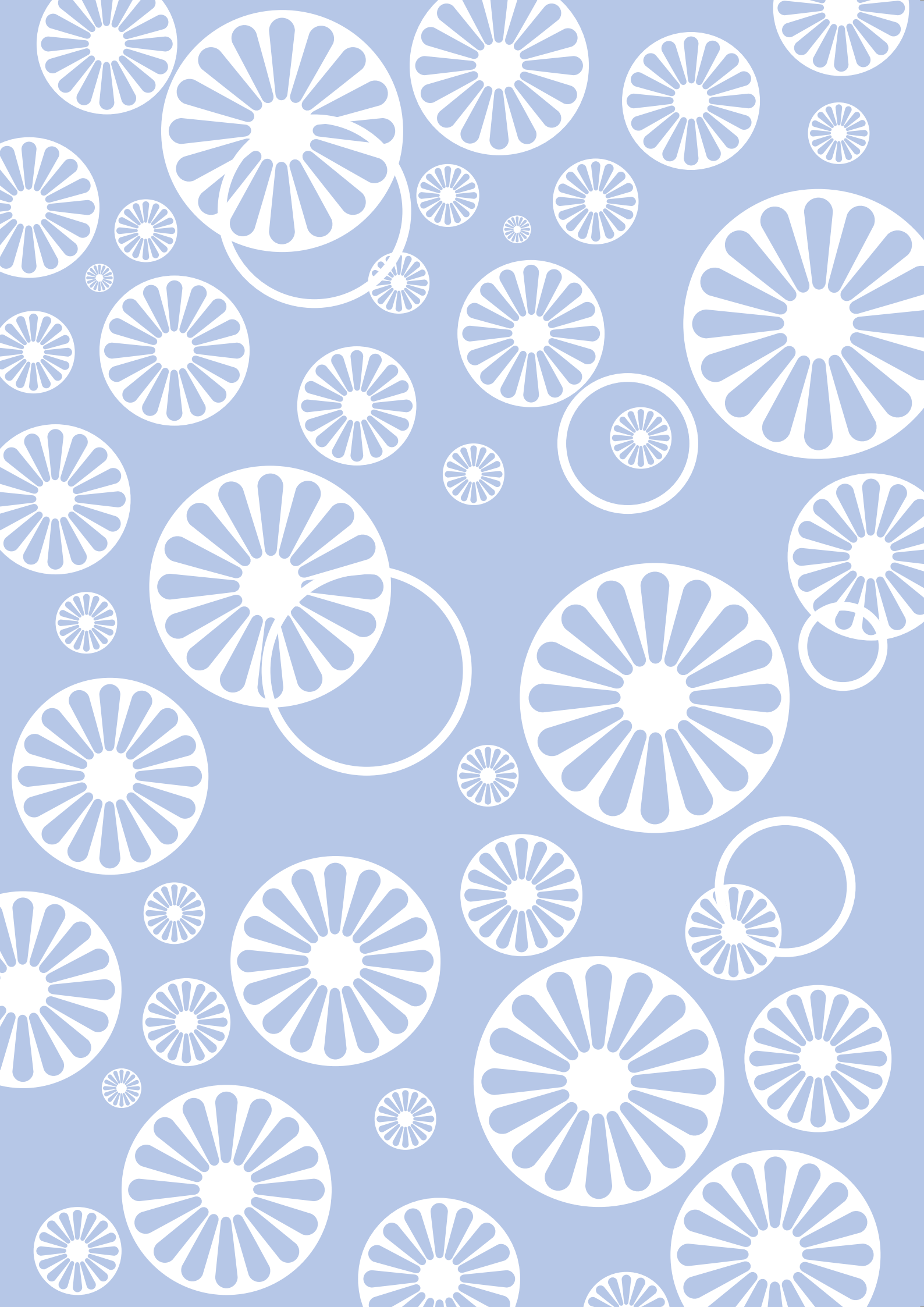
1

1

1

1

1

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

Škola

Škola

Škola

Škola

Škola

Škola

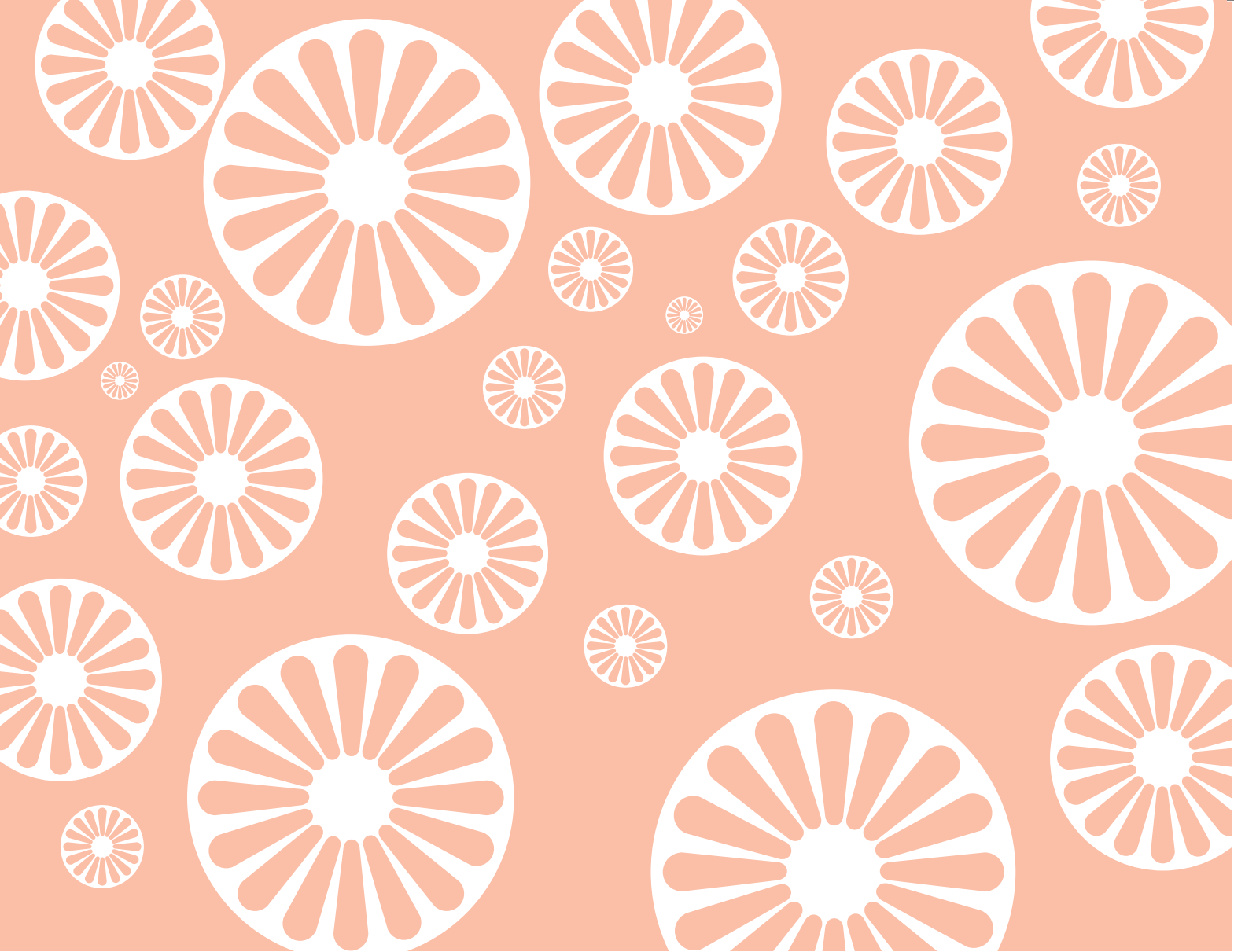

Škola

Škola

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

20

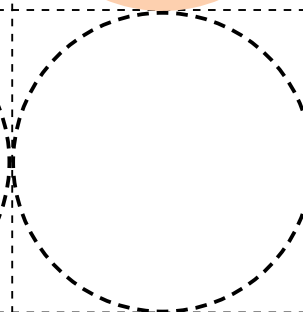
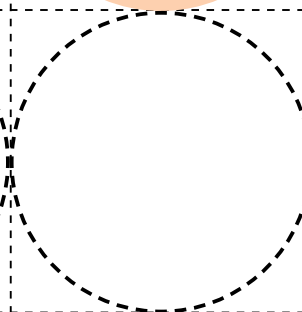
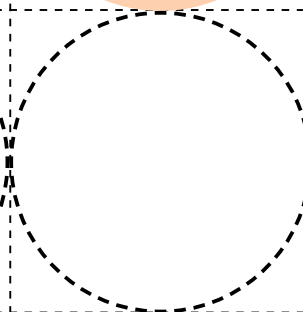
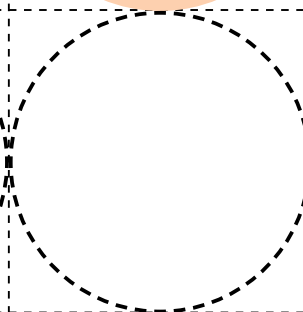
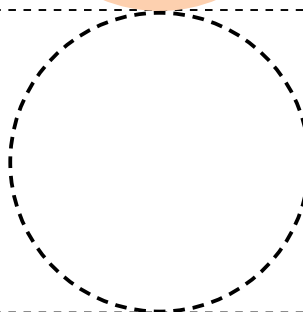
20

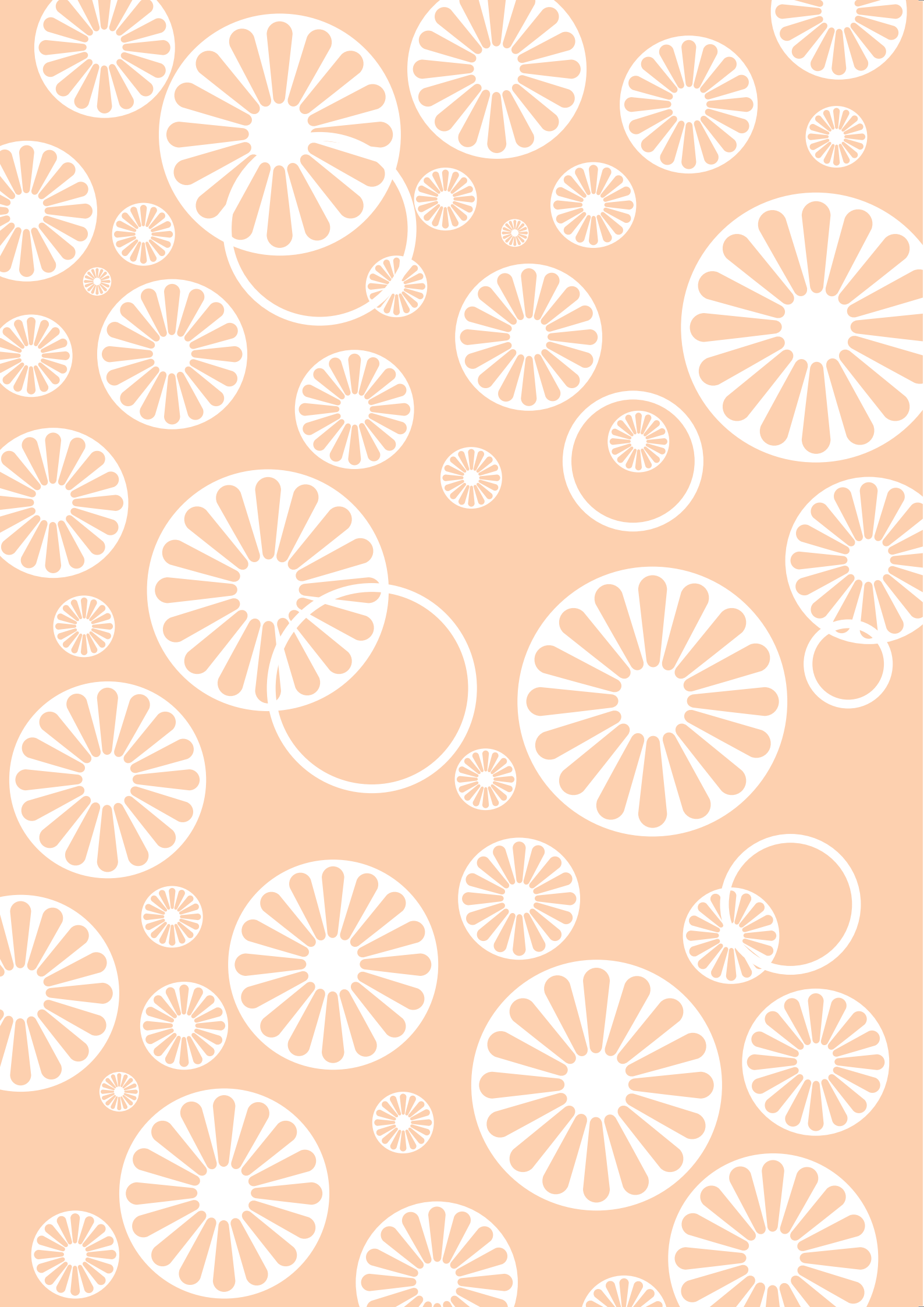
20

20

20

20

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

500

500

500

500

500

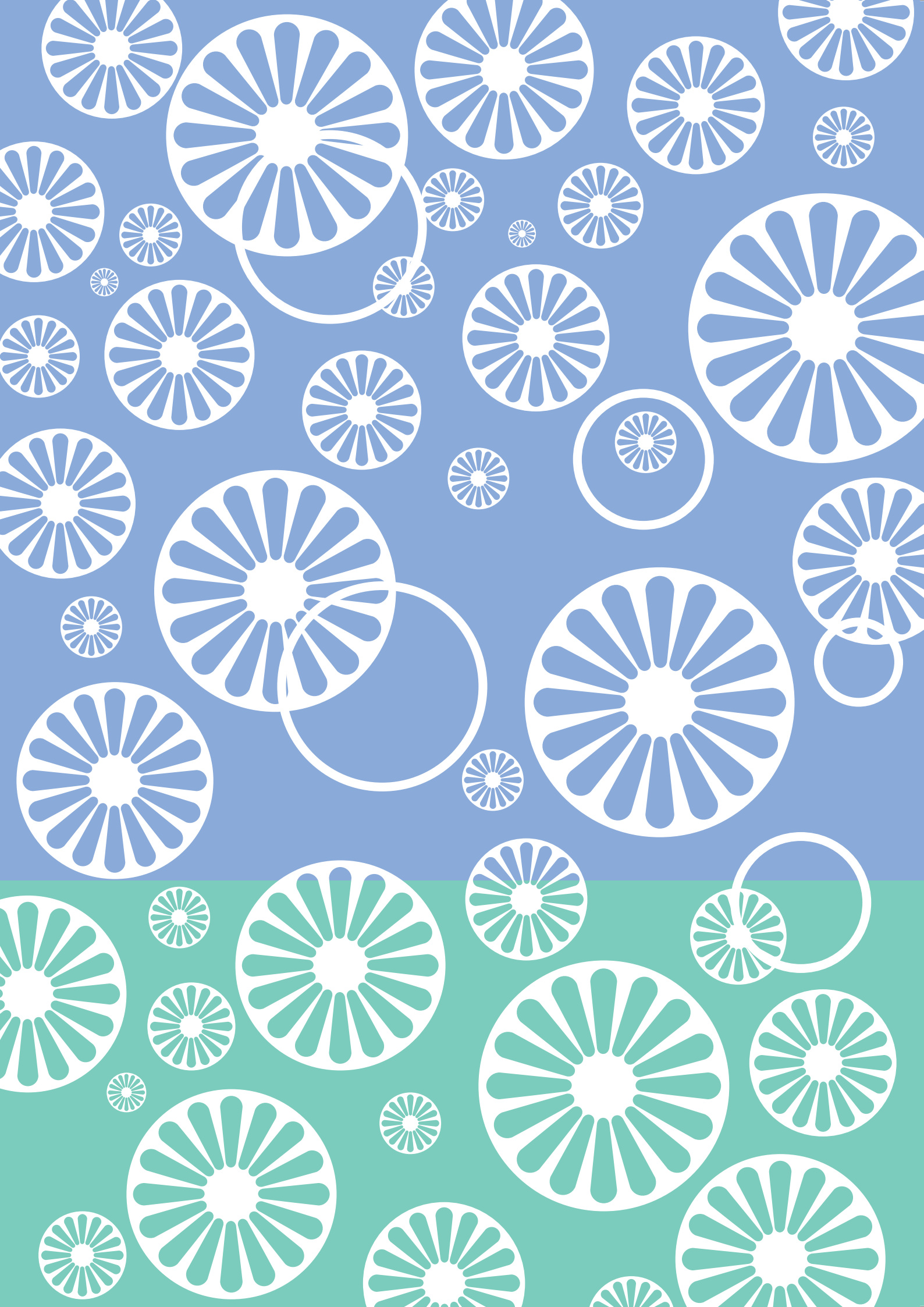
500

500

500

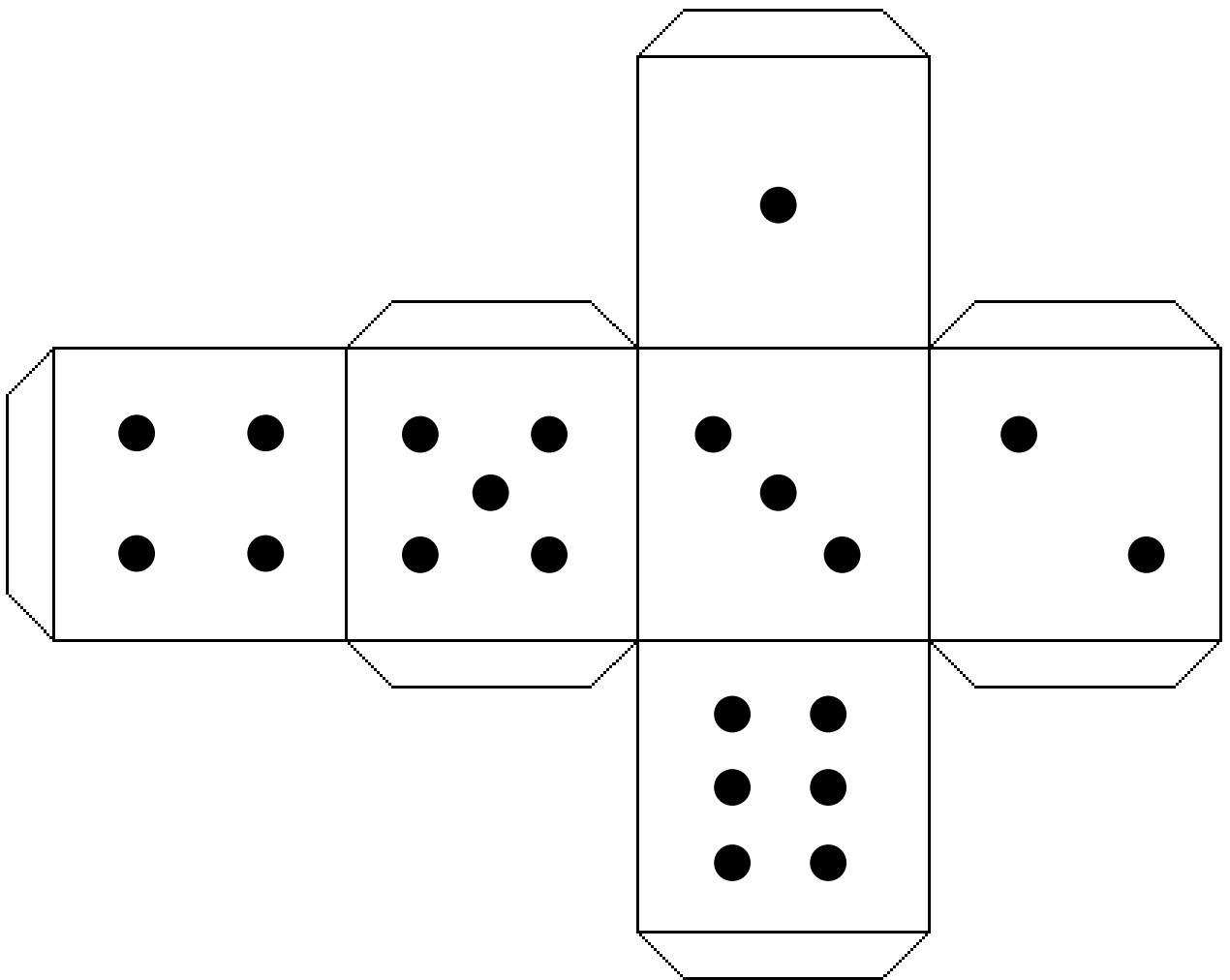
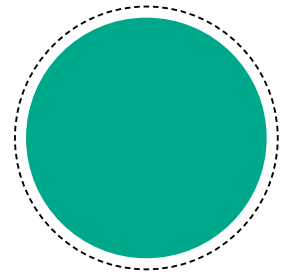
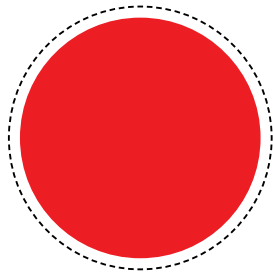
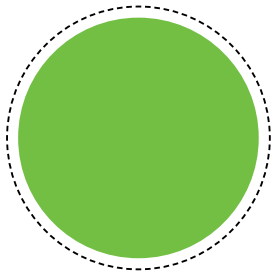
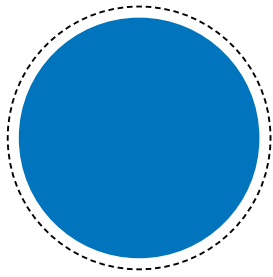
500

500

Romanopol!

REČNIK

Štednja – Izbegavanje porasta izdataka; ekonomija¹

Investicija - Ulaganje (novca ili kapitala) u cilju dobijanja finansijske koristi²

Kratkoročni ciljevi – do jedne godine;

Srednjeročni ciljevi - od 2 do 5 godina;

Dugoročni ciljevi- 5 ili 10 godina ili više;

Tekući račun „nevidljivi automatski novčanik“³

- Osoba može obavljati bankarske transakcije – deponuje novac, podiže novac i prebacuje novac na druge račune
- Direktna zaduženja, koja se plaćaju redovno (npr. kirija, voda, gas ...)

Platna ili debitna kartica „plastičan novac“

- Karticom možete podići svoj papirni novac (na automatima)
- Ovo je najbezbedniji način čuvanja novca
- Karticom možete platiti proizvode i usluge

Kreditna kartica „kredit u vašem džepu“

- to je platna kartica kojom možete podići novac ili platiti novcem koji nije vaš.
- određeni vremenski period je ovaj „džepni kredit“ besplatan, ali onda morate da platite nešto novca nazad kao kamatu na pozajmljeni novac

Štedni račun „fleksibilna kasica“

- Kombinacija tekućeg računa i štednje novca na ograničeni vremenski period
- Novac na računu nije vezan (kao na tekućem računu)

Oročena štednja „dugoročna kasica“

- Račun tokom određenog perioda koji je koristan za pristup novcu koji se čuva u banci
- Novac je vezan/ fiksno sve vreme

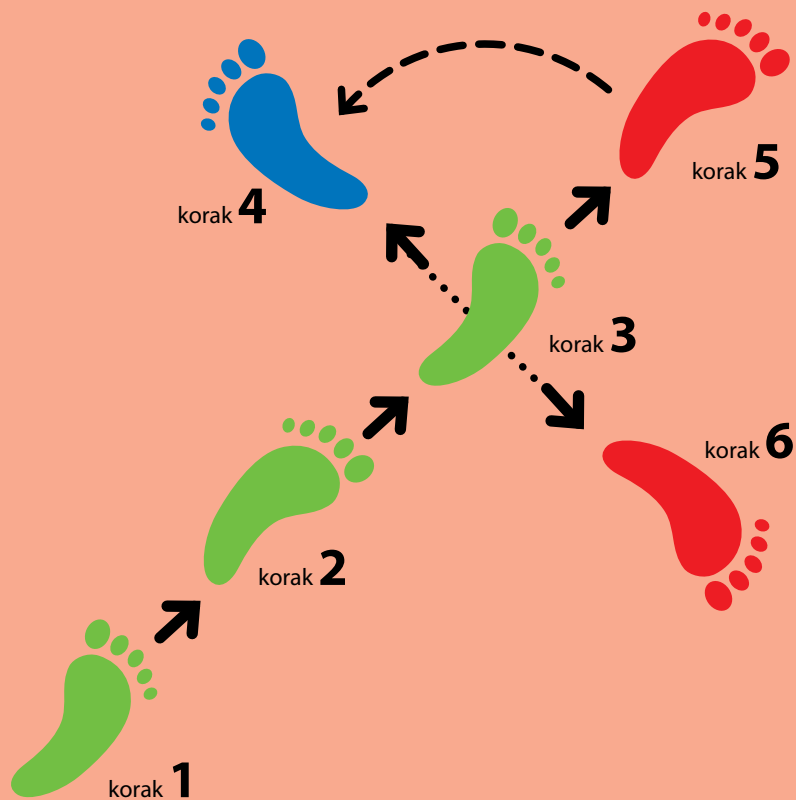
Kamatna stopa „novac pravi novac“

- “pozajmljen novac banci”
- Kamatna stopa na tržištu zavisi od iznosa kamate centralne banke
- Za depozite cenu plaća banka klijentu
- Za kredite to je iznos koji klijent plaća banci

1 dictionary.search.yahoo.com

2 dictionary.search.yahoo.com

3 <http://www.nadaciaslsp.sk/cvicna-banka/skolenie/bankovce>

MODUL 3

5

- Kako da pozajmim novac?
- Iz kojih izvora mogu da ga nabavim?
- Koja je cena pozajmice?

VEŽBA 3A: ISKUSTVO SA KREDITOM

Svrha: da razmislim gde bih mogao da pozajmim novac kada mi je potreban i zašto?

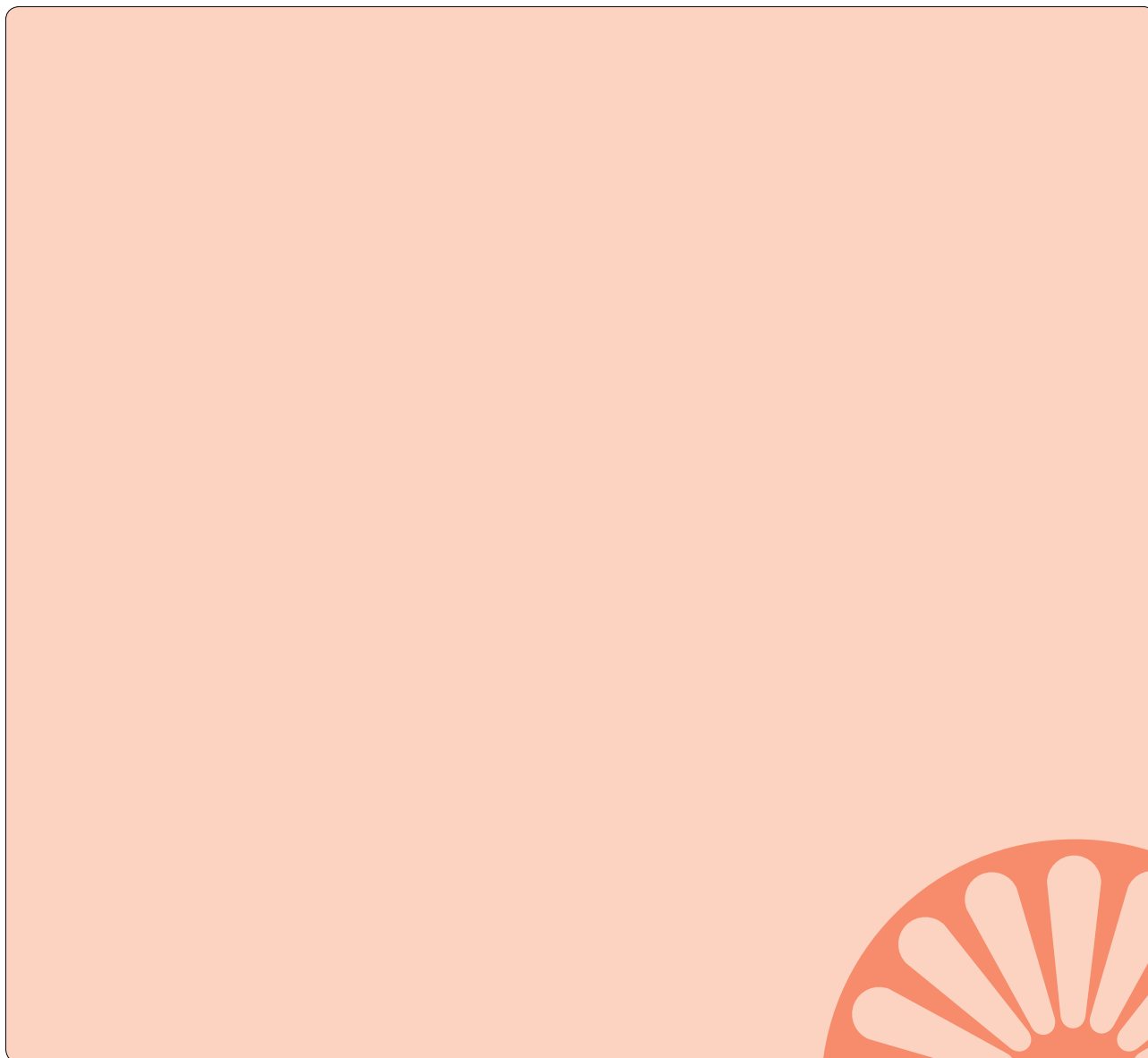
Izvor pozajmljivanja novca						
Članovi porodice, rođaci i prijatelji						
Zelenaši						
Razvojne/humanitarne organizacije						
Kreditne zadruge						
Banke						

Raspoloživo vreme: 60 minuta

VEŽBA 3B: KALKULATOR KREDITA – KAKO IZRAČUANTI KAMATU?

Svrha: da mi pomogne da razumem kako banka računa kreditne stope i koliko će me koštati da uzmem kredit od banke?

Raspoloživo vreme: 45 minuta

VEŽBA 3C: KAKO IZRAČUNATI KAMATU BEZ POMOĆI KALKULATORA KREDITA

Svrha: da mi pomogne da sam izračunam cenu kredita

Primer:

- Iznos ZAJMA = 1000

- kamatna stopa (godišnja) = 50 % = 0.5

GODIŠNJA ODPLATA = $1000 \times (1 + 0.5) = 1000 \times 1.5 = 1500$

Raspoloživo vreme: 45 minuta

- ✓ Ne pozajmljuj više novca nego što ti treba!
- ✓ Pametno potroši pozajmljen novac i drži se svojih planova!

VEŽBA 3D: U BANCIMA

Svrha: da mi pomogne da razumem proceduru apliciranja za kredit

Službenik banke postavlja pitanja:

Koliko novca vam je potrebno?

Za koji vremenski period?

Za šta ćete iskoristiti novac?

Da li imate druge obaveze - kredite, kreditne kartice, hipoteke?

Da li ste zaposleni? Kada ste počeli sa radom kod aktuelnog poslodavca?

Koliki su vam mesečni prihodi?

Koji je broj članova vašeg domaćinstva?

Da li ste u braku? Da li vaša supruga radi?

Da li imate još neke prihode?

Da li ste spremni da svoju platu primate preko naše banke?

Traženi dokumenti:

kopija lične karte

potvrda od poslodavca

drugi dokumenti mogu biti zahtevani.

Možete razmotriti:

takse za apliciranje - 50

životno osiguranje u vezi kredita -
50 godišnje

naknade za račun u banci- 2.50 mesečno
možete dobiti svoj kreditni plan ovde.

rok odobravanja - 7 dana

Klijent

muškarac 30 godina,

zaposlen sa punim radnim vremenom kao
logistička podrška u prodavnici,

2 godine kod istog poslodavca

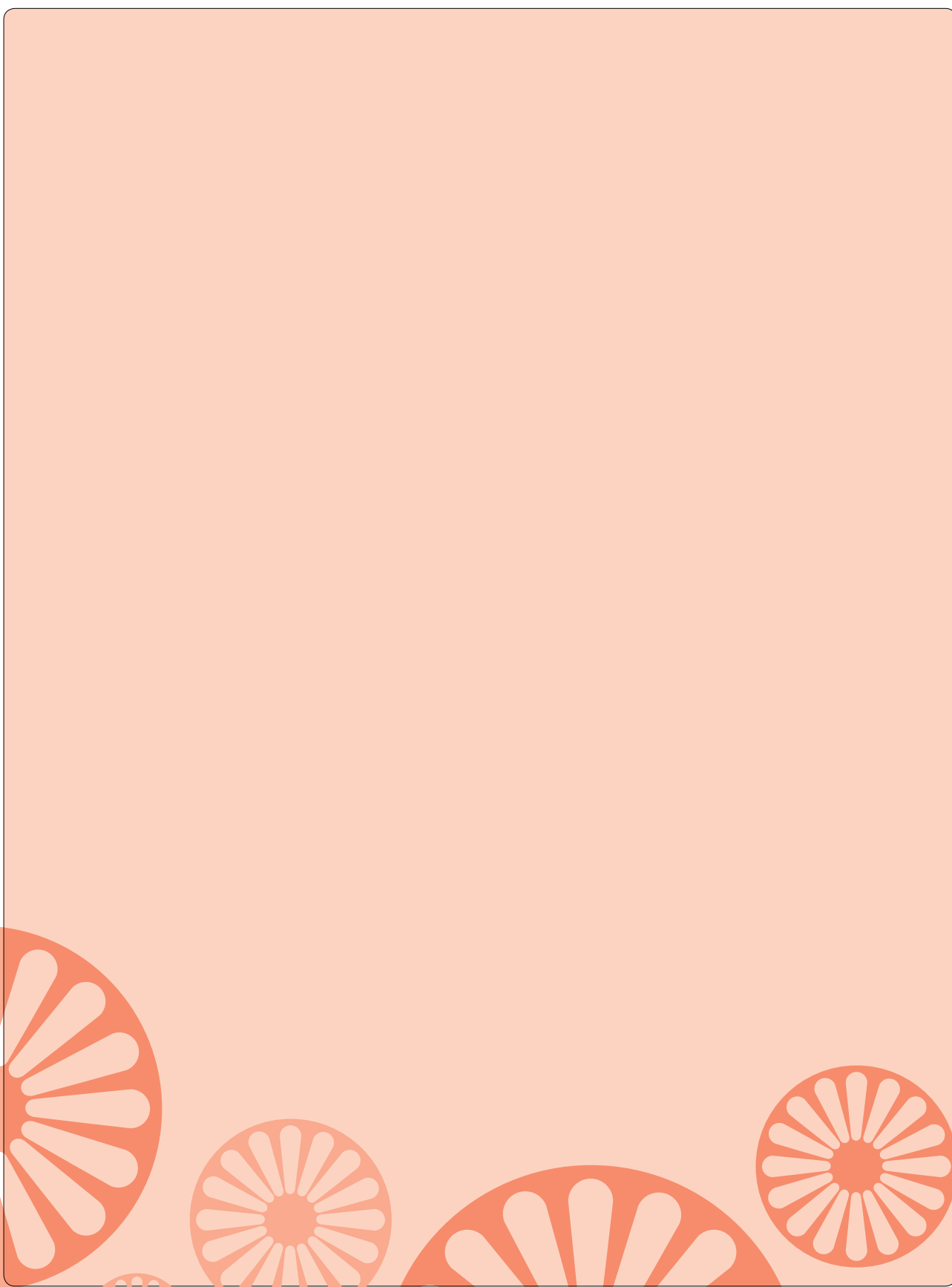
redovan mesečni prihod - 850

navodno oženjen, sa 3 deteta (2 školskog
uzrasta) - oni primaju dečije dodatke, sa
nezaposlenom suprugom,

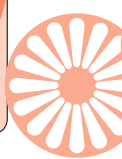
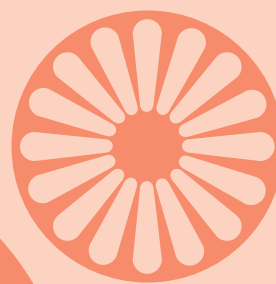
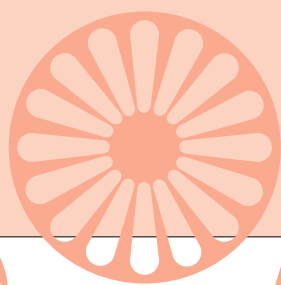
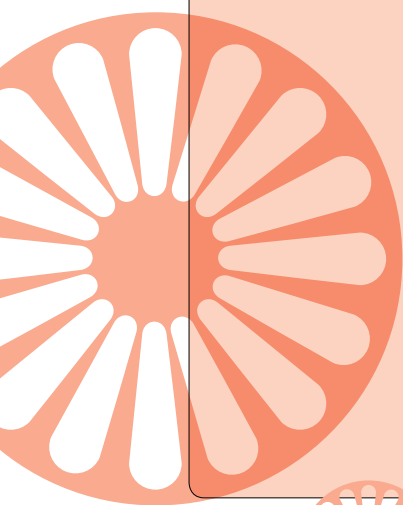
bez drugih kreditnih obaveza.

aplicira za kredit za renoviranje kuće - 5 000
na 10 godina.

Izv no
Čla ro
"Z
Ra hu org
Kre
Ba
Ba
Ba
Ba
Ba
Ba

Raspoloživo vreme: 45 minuta

VEŽBA 3E: IZBOR IZMEĐU RAZLIČITIH IZVORA POZAJMLJIVANJA

Svrha: Da mi pomogne da razumem o čemu treba da razmislim kada biram gde/od koga pozajmljujem novac

Izvor pozajmljivanja novca	Vrsta zajma	Troškovi pozajmljivanja	Zahtevi za dobijanje novca	Dužina procedure	Zaštita prava zajmoprimca
Članovi porodice, rođaci i prijatelji					
"Belaši"					
Samostalne/ neprofitne organizacije					
Kreditne zadruge					
Kartica A	Potrošački krediti				
Kartica A	Tekući račun sa dozvoljenim prekoračenjem računa				
Kartica A	Kreditne kartice				
Kartica B	Potrošački krediti				
Kartica B	Tekući račun sa dozvoljenim prekoračenjem računa				
Kartica B	Kreditne kartice				

Raspoloživo vreme: 55 minuta

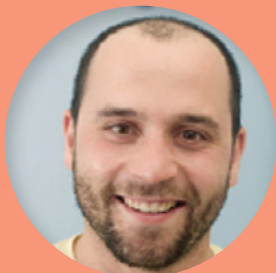

VEŽBA 3F: ŠTA ZNATE O ZAJMOVIMA?

Svrha: Da ilustruje kako bankarske usuge mogu biti korisne za mene

Susret sa braćom Horvat

Peter (30)

- Konobar
- Mesečni prihod 700 evra + 100 evra napojnice

Jan (28)

- Nezaposlen
- Mesečni prihod 200 evra od državne pomoći

<http://www.nadaciasp.sk/cvicna-banka/skolenie/bankovce>

Raspoloživo vreme: 20 minuta

VEŽBA 3G: PLANIRANJE PORODIČNOG BUDŽETA U SKLADU SA TOKOVIMA NOVCA KOJI SE ODOSE NA KREDIT

Svrha: Da mi pomogne da rezimiram znanja stečena o porodičnom budžetu i nova znanja o pozajmljivanju novca.

Pogledajte svoje mesečne troškove iz vežbe 1E (modul 1) i unesite ih na kartice.

Mesečni troškovi za hranu

Mesečni troškovi za električnu energiju.....

Mesečni troškovi za cigarete

Mesečni troškovi za odeću

Mesečni troškovi za automobil/ troškove prevoza

Mesečni troškovi za medicinske usluge

Mesečni troškovi koji se odnose na dečije potrebe.....

Mesečni izdaci za telefon.....

Mesečni troškovi za kablovsku TV i internet.....

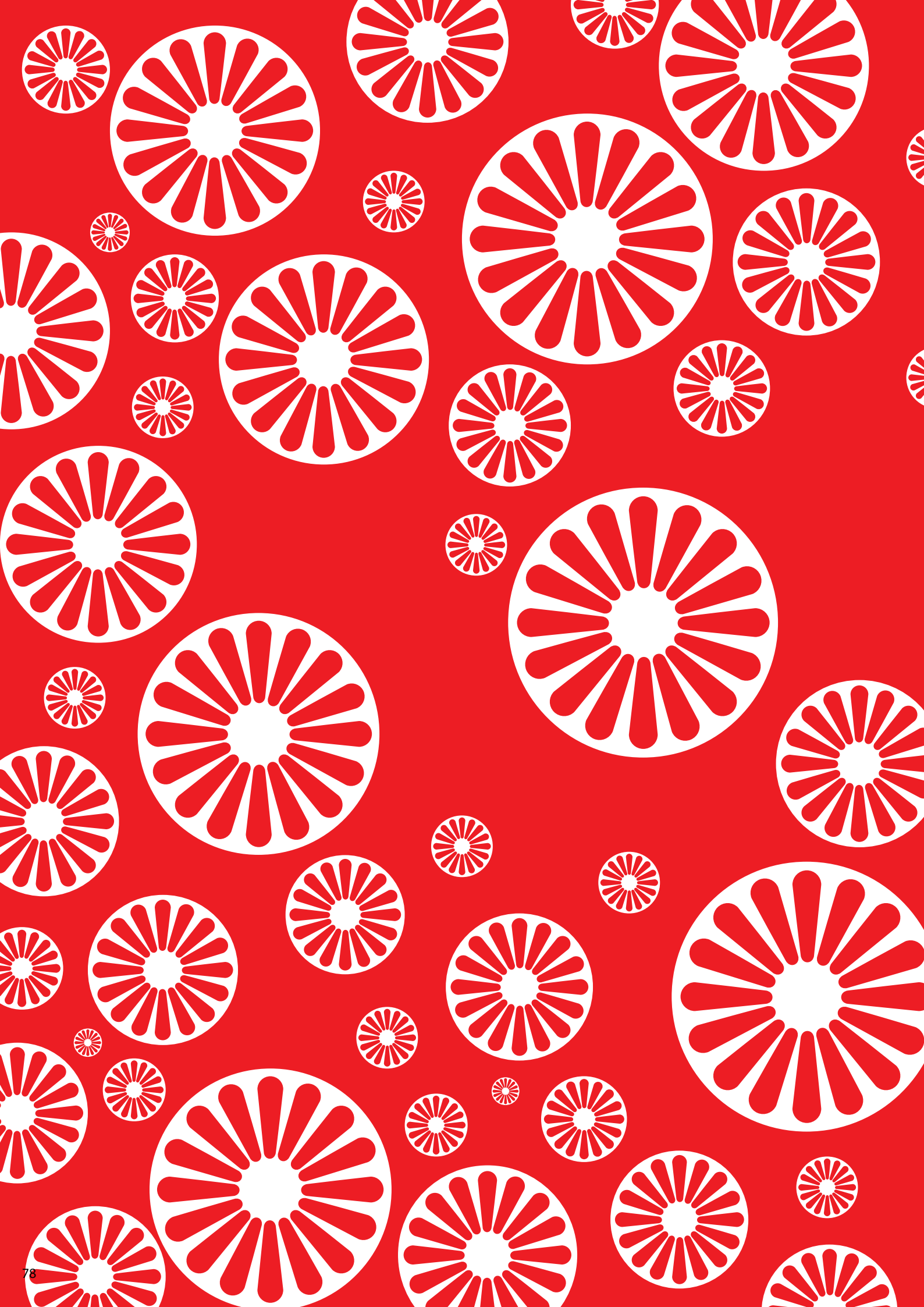
Mesečni troškovi grejanja

Mesečna rata kredita

5.000 za renoviranje kuće

Dodaj neočekivane troškove

Dodaj neočekivane troškove

Iznos zajma

Iznos zajma

Mesečna rata kredita

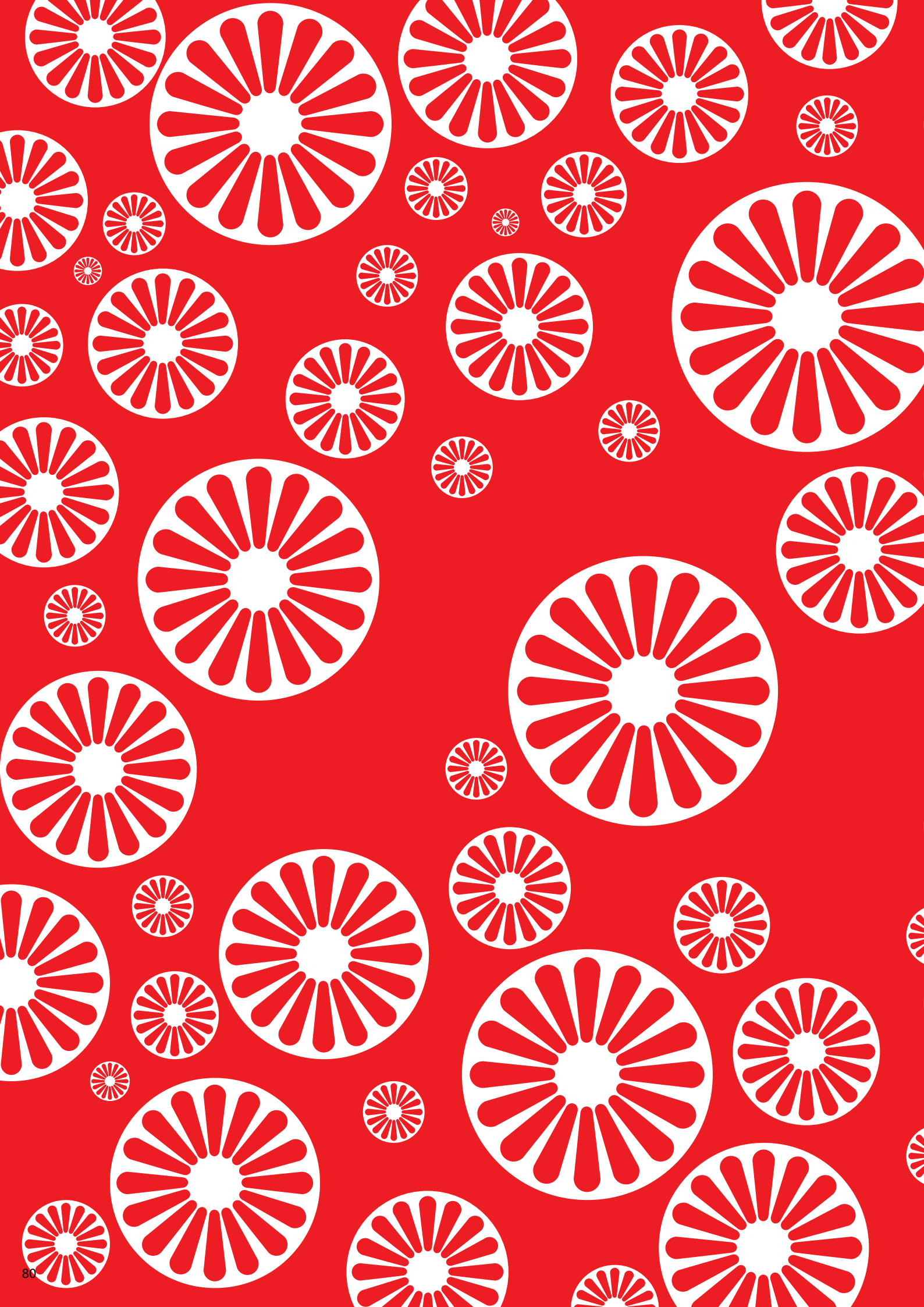
Dodaj prihode....

Dodaj prihode....

Dodaj prihode....

2

2

2

2

5

5

5

5

5

5

5

5

10

10

10

10

10

10

10

10

20

20

20

20

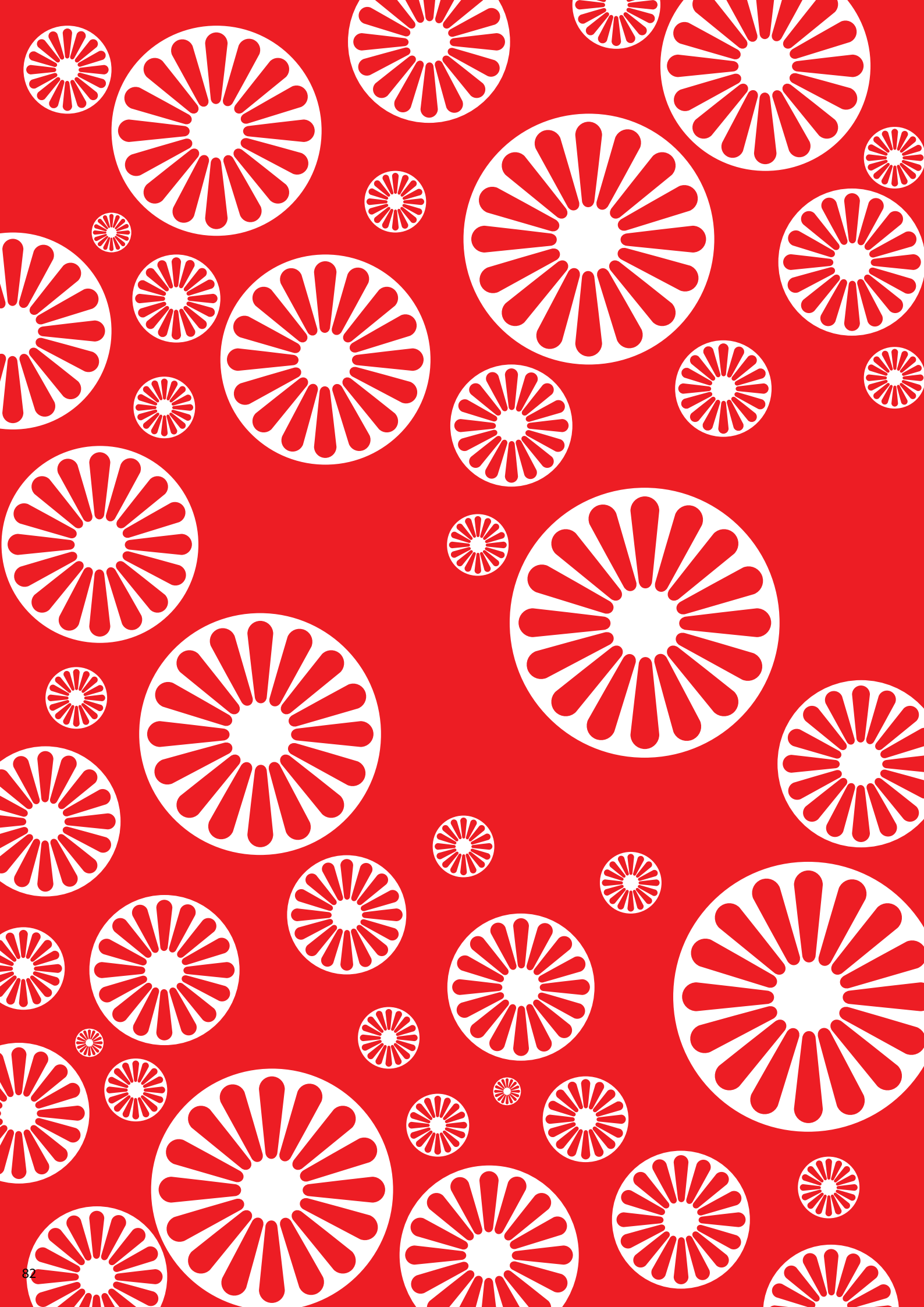

50

50

50

50

50

50

50

50

100

100

100

100

100

100

100

100

200

200

200

200

200

200

200

200

500

500

500

500

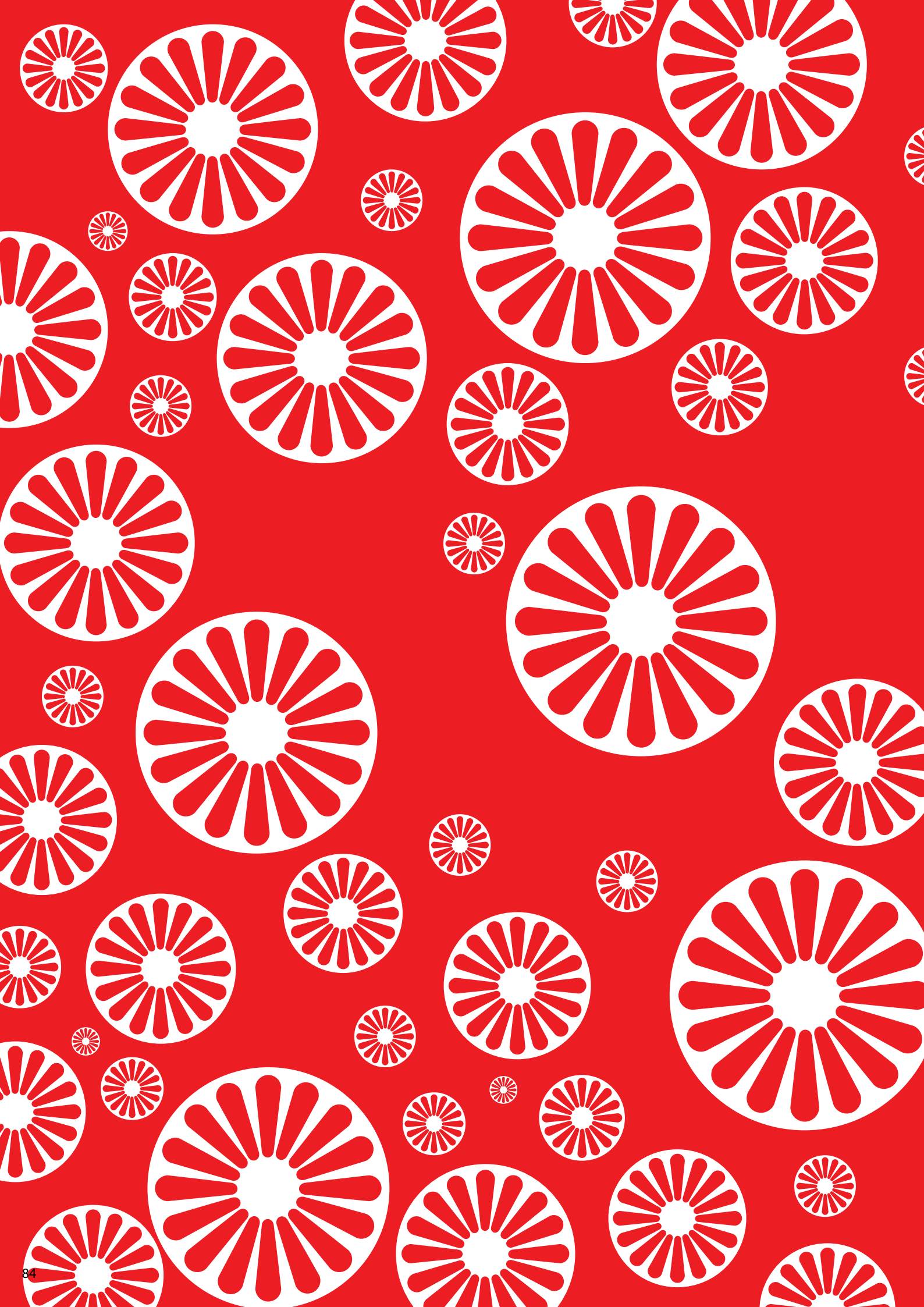

500

500

500

500

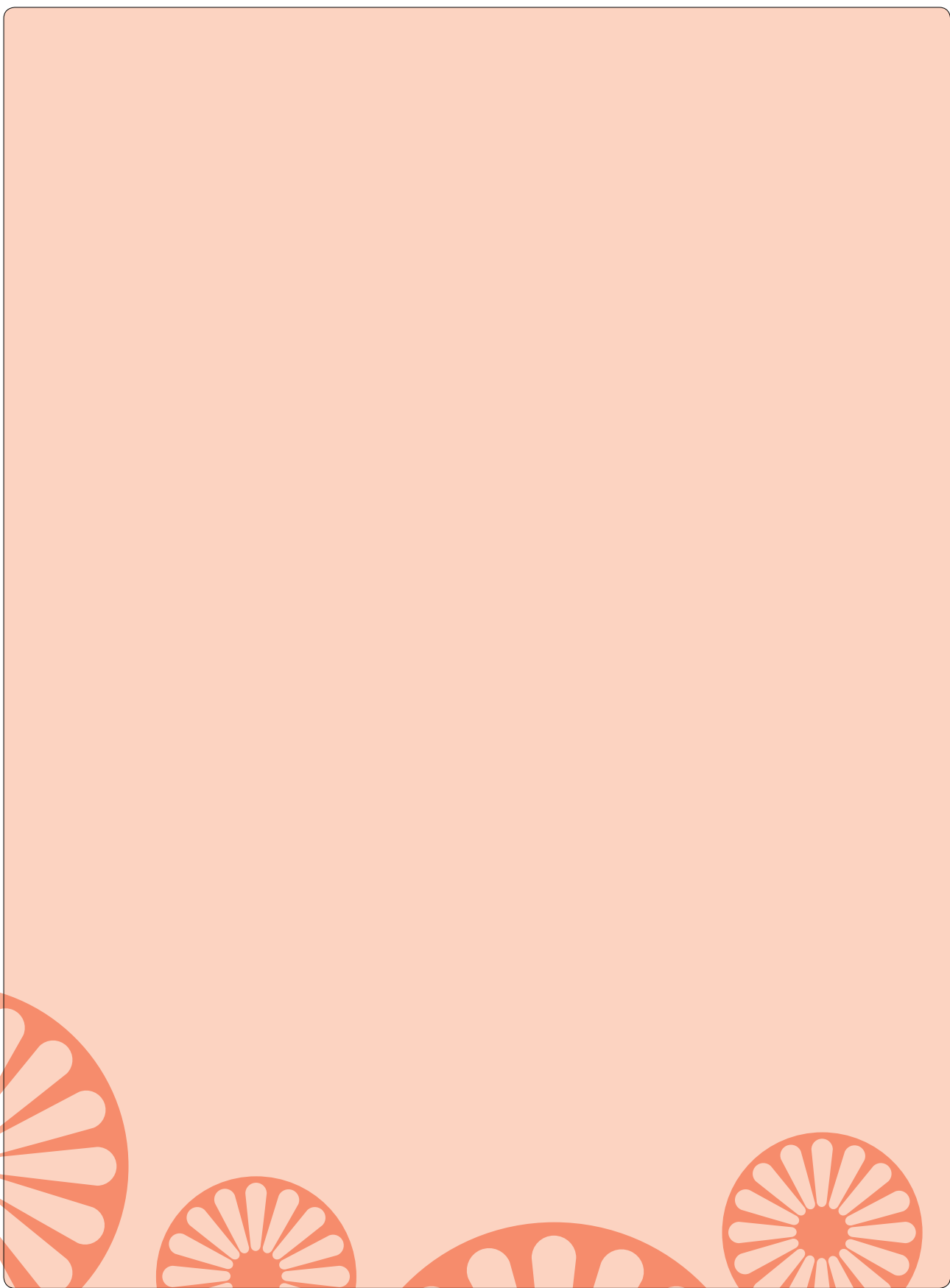
Preračunajte troškove u domaćinstvu imajući na umu mesečnu ratu kredita (aktivnost 3B, modul 3) i ukupne prihode domaćinstva (aktivnost 1A, modul 1).

	Iznos
Ukupni prihod domaćinstva	

Vrste troškova	Iznos
Troškovi stanovanja: Kirija / rata kredita	
Mesečni računi: Električna energija Grejanje Telefon Internet ...	
Troškovi za potrebe dece (škola, posebna hrana)	
Redovna kupovina: Namirnice Higijena / Kozmetika	
Troškovi prevoza (gorivo, održavanje automobila, osiguranje ili autobuske karte itd.....)	
Odeća	
Medicinski tretmani	
Zabava, odmor	
UKUPNO:	

	Iznos
Iznos kredita	
Mesečna rata kredita	

Raspoloživo vreme: 90 minuta

REČNIK

Zajam – Suma novca koju treba vratiti sa kamatom¹.

Hipoteka – Poseban oblik osiguranog zajma gde mora biti određena svrha zajma za kupovinu nepokretne imovine kao što je kuća ili komad zemljišta.²

Kamata - Naknada koja se plaća za korišćenje tuđeg novca. Za zajmoprimca je to trošak za uzimanje novca, a za zajmodavca prihod po osnovu ustupanja novca.³

Kreditna kartica – Kartica izdata od strane finansijske institucije, koja imaocu daje opciju da pozajmi sredstva, obično na mestu prodaje.⁴

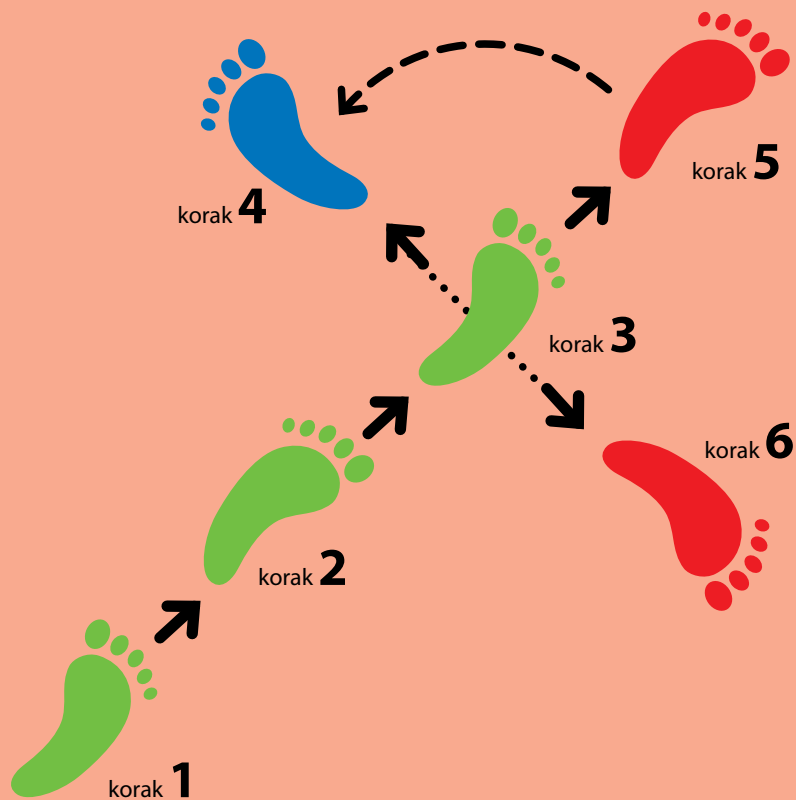

1 <http://en.wiktionary.org/wiki/loan>

2 <http://en.wiktionary.org/wiki/mortgage>

3 <http://www.businessdictionary.com/definition/interest.html#ixzz3ZSUftDTT>

4 <http://www.investopedia.com/terms/c/creditcard.asp#ixzz3ZSUtBcLd>

MODUL 4

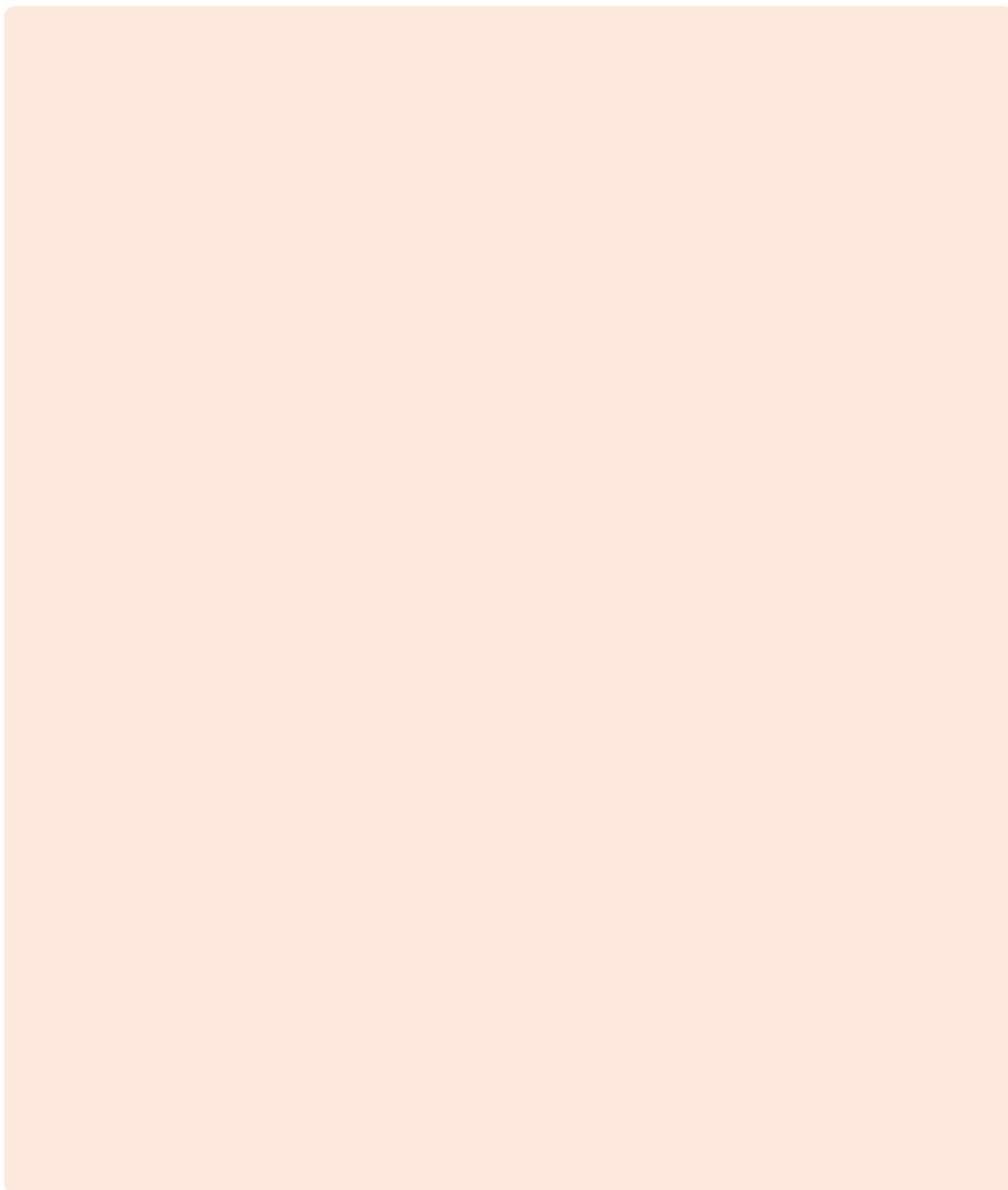
6

- Kako mogu povećati svoje prihode?
- Gde i kako da nađem posao?
- Kako da postanem samozapošljena osoba?

VEŽBA 4A: **REGISTROVANJE U BAZU SLOBODNIH RADNIH MESTA I PRETRAGA BAZE PO KLJUČNIM REČIMA**

Svrha: da naučim kako da tražim informacije o zapošljavanju on-line.

Raspoloživo vreme: 55 minuta

VEŽBA 4B: PRIPREMANJE BIOGRAFIJE (CV)

Svrha: da mi pomogne da načinim svoj CV

LIČNI PODACI

Pol upišite | Datum rođenja dd/mm/gggg | Nacionalnost nacionalnost/i

[Svi podnaslovi u CV-ju su opcioni. Obrišite one koji nisu potrebni]

Zamenite imenom ulice, brojem kuće/stana, imenom grada i zemlje

Zameniti brojem telefona Zameniti brojem mobilnog telefona

navedite e-mail adresu

navedite lokaciju ličnog veb sajta

IM - razmena poruka zameniti nazivom naloga na servisu koji koristite

POSALO/POZICIJA/RADNO MESTO/STUDIJE ZA KOJE SE PRIJAVLJUJETE

Zameniti podacima o radnom mestu/ poziciji / studijama (obrišite informacije koje nisu potrebne u levoj koloni)

Zameniti podacima o periodu (od-do) Zameniti zanimanjem/poslom koji ste obavljali ili pozicijom koju imate/ste imali
Zameniti nazivom organizacije-poslodavca i lokacijom (ako je bitno, navedite adresu lokacije i veb sajt)
▪ Ovde navedite glavne aktivnosti i zaduženja na ovom poslu
Oblast poslovanja ili sektor upisati

WORK EXPERIENCE

[Dodati posebne redove/grupe podataka za svako radno iskustvo. Započnite sa najskorijim iskustvom.]

Zameniti podacima o periodu (od-do) Zameniti podacima o ostvarenim kvalifikacijama
Zameniti EQF (ili drugom relevantnom) kvalifikacijom
Uneti ime obrazovne ili trening institucije i lokaciju (ako je bitno, navesti i zemlju)
▪ Zameniti listom glavnih predmeta tokom studija ili listom stečenih veština

EDUCATION AND TRAINING

[Dodati posebne redove/grupe podataka za svaki kurs. Započnite sa najskorijim iskustvom.]

PERSONAL SKILLS

Raspoloživo vreme: 55 minuta

Maternji jezik navesti

Komunikacione veštine Zameniti navođenjem komunikacionih veština i konteksta u kome su razvijene, npr.:

- Dobre komunikacione veštine razvijene kroz iskustvo u radu kao menadžer prodaje

Ostali strani jezici	RAZUMEVANJE		GOVOR		PISANJE
	Slušanje	Čitanje	Govor - interakcija	Govor na stranom jeziku	
Strani jezik 1	Uneti nivo	Uneti nivo	Uneti nivo	Uneti nivo	Uneti nivo
Zameniti nazivom sertifikata koji dokazuje znanje jezika. Unesite nivo znanja ako je moguće.					
Strani jezik 2	Uneti nivo	Uneti nivo	Uneti nivo	Uneti nivo	Uneti nivo
Zameniti nazivom sertifikata koji dokazuje znanje jezika. Unesite nivo znanja ako je moguće.					

Organizacione/ menadžerske veštine Navesti veštine iz ove grupe i kontekst u kome su stečene. Na primer:

- liderstvo (trenutno odgovoran/na za tim od 10-oro ljudi)

Veštine vezane za posao/poziciju Navesti veštine iz ove grupe i kontekst u kome su stečene. Na primer:

- dobre veštine vezane za proces kontrole kvaliteta (trenutno odgovoran/na za reviziju kvaliteta)

Veštine rada na računaru Navesti veštine iz ove grupe i kontekst u kome su stečene. Na primer:

- veštine vezane za korišćenje sredstava iz programskog paketa Microsoft Office™

Ostale veštine Navesti veštine iz ove grupe i kontekst u kome su stečene. Na primer:

- stolarstvo

Vozačka dozvola Zameniti kategorijom vozačke dozvole, npr.

- B

DODATNE INFORMACIJE

Publikacije	Uneti nazive relevantnih publikacija, prezentacija, projekata, konferencija, seminara, priznanja i nagrada, članstva u bitnim organizacijama, referenci. Iz leve kolone obrišite sve nebitno.
Prezentacije	
Projekti	Primer navođenja relevantne publikacije:
Konferencije	▪ How to write a successful CV, New Associated Publishers, London, 2002.
Seminari	Primer navođenja relevantnog projekta:
Priznanja i nagrade	▪ Devon new public library. Principal architect in charge of design, production, bidding and construction supervision (2008-2012).
Članstva	
Reference	

DODACI/ PRILOZI

Ovde uneti listu dokumenata koje prilažete kao dodatke svom CV-ju. Na primer:

- Kopije diploma i sertifikata o kvalifikacijama;
- Dokazi/izjave o zaposlenju;
- Spisak publikacija ili informacije o istraživanjima.

VEŽBA 4C: ZAŠTO BIH ŽELEO/LA DA BUDEM SAMOZAPOSLEN/A?

Svrha: da me natera da razmislim o mogućnostima da postanem samozapošljen

Motivi za samozapošljavanje

finansijske	nefinansijske

Raspoloživo vreme: 35 minuta

VEŽBA 4D: **DISKRIMINACIJA NA TRŽIŠTU RADA**

Svrha: da mi pomogne šta znači diskriminacija na tržištu rada

Situacija A:

Dva kandidata se prijavljuju za isti posao. Prema njihovim biografijama, kandidat X, pripadnica nacionalne manjine, je završila srednju školu i nema prethodno radno iskustvo iz oblasti za koju je vezan posao za koji konkuriše. Kandidat Y je pripadnik većinskog stanovništva, završio je osnovne akademske studije na fakultetu i ima 5 godina radnog iskustva u ovoj oblasti. Posao je dobio kandidat Y.

Situacija B:

Dva kandidata se prijavljuju za isti posao. Prema njihovim biografijama, oba kandidata imaju isto obrazovanje i prethodno radno iskustvo u ovoj oblasti. Zapravo je jedina razlika između njih u njihovom etničkom poreklu i polu. Kandidat X je pripadnica nacionalne manjine, a kandidat Y je pripadnik većinskog stanovništva. Posao je dobio kandidat Y.

Raspoloživo vreme: 20 minuta

VEŽBA 4E: ŠTA JE MOJA POSLOVNA IDEJA I KAKO MOŽE BITI PROFITABILNA?

Svrha: da mi pomogne da razvijem svoju poslovnu ideju i proverim da li može biti profitabilna.

Proizvod/usluga – Koji problem svojih potrošača ovime rešavam? Koji proizvod i/ili uslugu im nudim? Ima li mogućnosti za uvođenje dodatnih proizvoda/usluga?

Potrošači – ko je moj tipični (ciljni) kupac? Zašto? Koje su njegove glavne karakteristike – pol, godine, obrazovanje, lokacija, prihodi itd.?

Konkurencija – Postoji li još neko na tržištu ko nudi ove proizvode/usluge? Zašto su moji bolji od istih/sličnih proizvoda/usluga na tržištu? Šta su moje slabosti u poređenju sa konkurentima? Kako mogu svoje proizvode/usluge učiniti drugačijim od konkurentskih – u očima potrošača? Mogu li učiti iz tuđeg poslovnog iskustva?

Ponuda – Gde ću kupiti proizvode koji su mi potrebni? Zašto biram određenog dobavljača – cena, lokacija, kvalitet i sl.?

Cena, distribucija, promocija – kako da formiram prodajnu cenu? Da li će biti drugačija od cena koje nude konkurenti? Ima li potrebe za distribucijom – kako da to organizujem? Kako da komuniciram sa ciljnim kupcima? Kako ću promovisati svoj biznis?

Poslovni prostor i lokacija – Da li imam svoj prostor ili ću iznajmljivati? Gde da moj biznis bude lociran? Koje su pozitivne i negativne strane moje lokacije?

Oprema – Koja je oprema potrebna? Šta posedujem, a šta moram da kupim/iznajmim?

Finansije – Koliko mi je novca potrebno da započnem biznis? Kako da obezbedim tu sumu – sopstvena sredstva/porodica/prijatelji/banka/podrška države?

Ludski resursi – Da li ću biti jedini zaposleni? Ako ne – koliko ljudi treba da zaposlim? Koje kompetence treba da imaju? Kako ću ih plaćati?

Raspoloživo vreme: 45 minutes

VEŽBA 4H: DA LI MOGU DOBITI PODRŠKU ZA SVOJE POSLOVANJE?

Svrha: da mi da neke ideje o tome gde mogu pronaći finansijsku pomoć za svoj biznis.

Raspoloživo vreme: 20 minuta

VEŽBA 4G: **REGISTROVANJE POSLOVANJA**

Svrha: da ukaže na prednosti pravnog registrovanja poslovanja

	Preduzetnik	Društvo sa ogran. odgovornošću
PDV tretman	Može biti van sistema PDV-a.	Uvek je u sistemu PDV-a.
Nivo lične odgovornosti	Preduzetnik odgovara za sve poslovne odgovornosti celokupnom ličnom imovinom.	Vlasnici ne odgovaraju ličnom imovinom za preuzete poslovne obaveze.

Proces registracije: korak po korak

Raspoloživo vreme: 40 minuta

VEŽBA 4F: **PRIČA O POSLOVNOM USPEHU**

Svrha: da dobijem ideju o tome gde mogu potražiti podršku za svoje poslovanje

Vreme raspoloživo za kompletiranje zadatka: 30 minuta

REČNIK

Samo-zapošljavanje – situacija u kojoj pojedinac radi za sebe umesto za poslodavca koji mu plaća naknadu za rad – plata¹.

Zaposlenost – raditi za nekoga i dobijati naknadu (platu) za to.²

Poslodavac - osoba koja organizuje i vodi preduzeće u bilo kojoj oblasti poslovanja, za šta je najčešće vezan određeni rizik.³

1 <http://www.investopedia.com/terms/s/self-employed.asp#ixzz3ZSfCs2Mb>
2 <http://www.thefreedictionary.com/employed>
3 <http://dictionary.reference.com/browse/entrepreneur>

Izvori:

1. Dictionary.com (2015), *Entrepreneur* in *Collins English Dictionary - Complete & Unabridged 10th Edition*. Source location: HarperCollins Publishers. <http://dictionary.reference.com/browse/entrepreneur>. Dostupno na: <http://dictionary.reference.com>. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
2. Investopedia (2015), *Budget*. Dostupno na: www.investopedia.com. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
3. Investopedia (2015), *Income*. Dostupno na: www.investopedia.com. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
4. Investopedia (2015), *Credit card*. Dostupno na: <http://www.investopedia.com/terms/c/creditcard.asp#ixzz3ZSUtBcLd>. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
5. Investopedia (2015) *Self-employed*. Dostupno na: <http://www.investopedia.com/terms/s/self-employed.asp#ixzz3ZSfCs2Mb>. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
6. Nadácia Slovenskej sporiteľne. Training bank. 2012. Dostupno na: <http://www.nadaciaslp.sk/cvicna-banka/skolenie/bankovce> [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
7. National Europass Centers (2015), *CV*. Dostupno na: <http://europass.cedefop.europa.eu>; [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
8. Olivia Mellan (2011), *Psychology of money-quiz*, Dostupno na: <http://www.nebraskafinancialeducation.org/wp-content/uploads/2011/09/money-personality-quiz.pdf>. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
9. The free dictionary (2015). *Employed*. Dostupno na: <http://www.thefreedictionary.com/employed>. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
10. WebFinance Inc. (2015) *Business dictionary. Interest*. Dostupno na: <http://www.businessdictionary.com/definition/interest.html#ixzz3ZSUFtDTT> [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
11. Wiktionary (2015). *Loan*. Dostupno na: <https://en.wiktionary.org/wiki/loan>. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
12. Wiktionary (2015). *Mortgage*. Dostupno na: <https://en.wiktionary.org/wiki/mortgage>. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
13. Yahoo dictionary (2015). *Investing*. Dostupno na: www.dictionary.search.yahoo.com. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]
14. Yahoo dictionary (2015). *Savings*. Dostupno na: www.dictionary.search.yahoo.com. [Datum pristupa: 05. Maj 2015.]

O PROJEKTU FINALLY

Motivacija partnerstva na projektu zasnovana je na iskustvu sa specifičnom ciljnom grupom pripadnika romske populacije, njihovom potrebom za više obrazovanja i boljim obrazovanjem, na osnovu velikog skoka koji oni moraju da naprave ka stabilnijem i nezavisnom ekonomskom položaju. Romi predstavljaju najveću nacionalnu manjinu u Evropi, iako je njihov položaj još uvek obeležen diskriminacijom, socijalnom i ekonomskom isključenošću. Definisana lošom finansijskom situacijom, visokom nepismenošću, niskim znanjem o upravljanju novcem, obavljanju transakcija, pronalaženju pouzdanih informacija i donošenju dugoročnih odluka, romska manjina se suočava sa čak i višim rizicima siromaštva i nezaposlenosti. Stoga, jasno je da postoji velika potreba za implementacijom finansijske edukacije usmerene ka specifičnim okolnostima ove osetljive grupe.

Stoga, glavni cilj projekata je podizanje nivoa finansijske pismenosti među odraslim Romima i informisanje o različitim potrošačkim uslugama. Najpre, primenom jedinstvene metodologije, u svim zemljama partnera smo istražili koje su potrebe Roma u ovoj oblasti. Sproveli smo intervju vođene sa Romima kao pojedincima, dve fokus grupe sa profesionalcima koji se bave pitanjima Roma i značajnim predstavnicima romske zajednice. Pored toga, proučavanjem različite literature, istraživali smo kako uglavnom obrazovani Romi uspešno upravljaju svojim porodičnim finansijama. Na osnovu ovog istraživanja, razvili smo program edukacije o tome kako efikasno upravljati porodičnim finansijama, biti informisan potrošač, štedeti novac i kupovati pametno itd. Praćen je nastavnim i sredstvima za učenje, prilagođen potrebama romske manjine i fokusiran na sticanje praktičnih veština koje bi osigurale bolji kvalitet života. Program i alati za učenje će biti testirani putem pilot akcija, unapređeni i objavljeni na jezicima svih partnera na kraju projekta.